

e-ISSN: 2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Pamukkale University Journal of Divinity Faculty
Bahar/Spring, 2021, 8 (1), 527-553

**HZ. PEYGAMBER'İN (S.A.S.) ve AİLESİNİN GEÇİMİNİ NASIL TEMİN ETTİĞİNE
DAİR BİR DEĞERLENDİRME**

**An evaluation of how the prophet and his family continued their lives
economically.**

Ahmet ACARLIOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İsmail Kurtul İlahiyat
Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, Siyer-i Nebî Anabilim Dalı,
ahmetacarlioglu@ksu.edu.tr Orcid No: 0000-0002-0609-7988

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received: 14/02/2021
Kabul Tarihi / Accepted: 25/06/2021
Yayın Tarihi / Published: 30/06/2021
Cilt / Volume: 8
Sayı / Issue: 1
Sayfa / Pages: 527-553

Atıf / Cite as: Acarlıoğlu, Ahmet. "Hz. Peygamber'in (S.A.S.) Ve Ailesinin Geçimini Nasıl Temin Ettiğine Dair Bir Değerlendirme" [An evaluation of how the prophet and his family continued their lives economically]. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi-Pamukkale University Journal of Divinity Faculty* 8/1 (2021), 527-553.

Doi No: <https://www.doi.org/10.17859/pauifd.880230>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, *iThenticate* intihal tarama programı ile taranmıştır. Ayrıca iki hakem tarafından da incelenmiştir. / This article has been scanned with *iThenticate* plagiarism screening program. Also this article has been reviewed by two referees.

www.dergipark.gov.tr/pauifd

2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (PAUİFD), 8 (1) 2021: 527-553

HZ. PEYGAMBER'İN (S.A.S.) ve AİLESİNİN GEÇİMİNİ NASIL TEMİN ETTİĞİNE DAİR BİR DEĞERLENDİRME*

Ahmet ACARLIOĞLU**

Öz

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) anne babasından kendisine önemli bir miras kalmamıştı. Bakımını üstlenen amcası Ebû Tâlib'e ekonomik durumu iyi olmadığından çobanlık yaparak ve ticaretle ilgili işlerinde yardımcı olarak katkıda bulunmuştu. Resûlullah'ın (s.a.s.) hayatında ekonomik olarak en önemli gelişme Hz. Hatîce (r.anhâ) ile evlenmesi olmuştur. Bu sayede maddi olarak rahatladığı gibi tebliğ vazifesini maddi sıkıntıları düşünmeden yapabilecek imkana kavuşmuştur. Peygamberlik gelene kadar bir yandan eşinin ticaretini yürütürken gerek öz sermayesiyle gerekse de ortaklıklar yoluyla ticaret yapmaya devam etmiştir.

Resûlullah'ın (s.a.s.) hayatında en önemli olaylardan birisi Medine'ye hicrettir. Allâh Resûlü (s.a.s.) hicret eden diğer muhacirler gibi maddi olarak yeni bir hayata başlamıştır. Bu aşamada en önemli gelir kaynağı ensardan ve başkalarından gelen hediyeler olmuştur. Bu hediyeler arasında yiyecekten giyime kadar birçok kalem sayılabilir. Hayber savaşından sonra maddi olarak bir nebze rahatlayana kadar kabul etmiş olduğu hurma ağacı tahsisleri de hediyeler arasında dikkat çeker. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) hediyeler dışındaki gelirleri ganimetlerin Allâh ve Resûlü için ayrılan beşte birlik kısmından payına düşenler, bir asker olarak payına düşenler ve komutan hakkı olarak payına düşenlerdir. Beytül mâlden kendisine tahsis edilen araziler de onun önemli diğer gelir kaynağı olarak karşımıza çıkar. Resûlullah'ın (s.a.s.) bu kadar gelir kalemi arasında insanların en zengini olması gerekirken cömertliğinin genişliği ve dünyaya önem vermemesi nedeniyle zâhidâne bir hayat yaşadığı görülür ki zırhı bir Yahudi tacirde rehin olduğu halde vefat etmiştir.

Anahtar Kelimeler: İslam Tarihi, Hz. Peygamber, Siyer, Aile, Ekonomi, Çalışma Hayatı

An evaluation of how the prophet and his family continued their lives economically.

Abstract

He did not inherit any significant inheritance from the parents of the Prophet (pbuh). It would be appropriate to consider the life of the Prophet under two headings, before and after the prophethood, in order to better understand the subject. When the question of how the Messenger of Allah provided his sustenance and made a living comes to mind, the period of prophethood and especially the period of Medina come to

* Makale Etik Kurul İzni gerektirecek bir unsur taşımadığına dair yazarın yazılı beyanı bulunmaktadır.

** Dr. Öğr. Üyesi Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İsmail Kurtul İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, Siyer-i Nebî Anabilim Dalı, ahmetacarlioglu@ksu.edu.tr Orcid No: 0000-0002-0609-7988

mind. He contributed to his uncle, Abu Tâlib, who took care of him, by working as a shepherd and an assistant in his trade because his economic situation was not good. The most important economic development in the life of the Messenger of God (pbuh) was his marriage with Khadija. In this way, he got rid of financial difficulties and gained the opportunity to fulfill his duty of notification without thinking about financial difficulties. While he was conducting the trade of his wife, he continued to trade on his own behalf, either with his own capital or through partnerships. One of the most important events in the life of the Messenger of God (pbuh) is his migration to Madinah. The Messenger of God (pbuh) started a new life from scratch, just like other immigrants who migrated. At this stage, the most important source of income was gifts from ansar and others. These gifts include many items from food to clothing. Among these gifts are the palm tree allotments, which he accepted until he was relieved financially after the Battle of Khyber. The Prophet's (pbuh) incomes, other than gifts, are those who have their share of the one-fifth of the spoils reserved for God and His Messenger, those who have their share as a soldier and their share as a commander's right. Land allocated to him from the state treasury is another important source of income for him. While the Messenger of God (pbuh) should have been the richest of the people among such a wealth of income, it is seen that he lived a life like a zahdane because of his generosity and his disregard for the world, and he died although his armor was a hostage to a Jewish merchant.

Keywords: History of Islam, The Prophet, Life of the Prophet, Family, Economy, Working Life

Structured Abstract: He did not inherit any significant inheritance from the parents of the Prophet (pbuh). Even though the Messenger of Allah (pbuh) experienced financial difficulties at a level that can be called poor in some part of his life, he did not stray from the truth and righteousness, and when he reached wealth and comfort, he was not stingy in spending his wealth. It would be appropriate to consider the life of the Prophet under two headings, before and after the prophethood, in order to better understand the subject. When the question of how the Messenger of Allah provided his sustenance and made a living comes to mind, the period of prophethood and especially the period of Medina come to mind. He contributed to his uncle, Abu Tâlib, who took care of him, by working as a shepherd and an assistant in his trade because his economic situation was not good. In many studies on the life of the Prophet (pbuh), it is claimed that he suffered from financial difficulties and hunger for a significant part of his life. This claim portrays a helpless and needy prophet, which is not true. Although the Messenger of Allah (pbuh) suffered from hunger from time to time, this does not apply to his entire life. The most important economic development in the life of the Messenger of God (pbuh) was his marriage with Khadija. In this way, he got rid of financial difficulties and gained the opportunity to fulfill his duty of notification without thinking about financial difficulties. While he was conducting the trade of his wife, he continued to trade on his own behalf, either with his own capital or through partnerships. After the death of Hatice, he inherited a house and some property located between Safa and Merva hills. Even though Khadija was one of the wealthy of Mecca, in the ten-year period from the beginning of the revelation to the date she passed away, her property had come to the point of exhaustion; When he died, he left only these behind. One of the most important events in the life of the Messenger of God (pbuh) is his migration to Madinah. The Messenger of Allah (pbuh) had to give up commercial activities after he was appointed as a prophet; As a result, their income decreased. The Prophet (pbuh) lived in the same way and under what conditions the middle class of Muslims lived. The immigrants who migrated to Medina started a new life financially because they left all their possessions in Mecca. The Messenger of Allah (pbuh) declared 186 families of immigrants and Ansar families who migrated from Mecca to get through these difficult days as brothers. In accordance with this brotherhood, the Ansar houses, gardens, workplaces of Madinah; They shared everything they had with their brothers. Although the Messenger of Allah

(pbuh) was an immigrant, he did not become brother with an Ansar Companion. He had chosen Ali as his brother. The Messenger of God (pbuh) started a new life from scratch, just like other immigrants who migrated. At this stage, the most important source of income was gifts from ansar and others. These gifts include many items from food to clothing. Among these gifts are the date palm tree allotments, which he accepted until he was relieved financially after the Battle of Khyber. The Prophet's (pbuh) incomes, other than gifts, are those who have their share of the one-fifth of the spoils reserved for God and His Messenger, those who have their share as a soldier and their share as a commander's right. Land allocated to him from the state treasury is another important source of income for him. While the Messenger of God (pbuh) should have been the richest of the people among such a wealth of income, it is seen that he lived a life like a zahdane because of his generosity and his disregard for the world, and he died although his armor was a hostage to a Jewish merchant.

Keywords: History of Islam, The Prophet, Life of the Prophet, Family, Economy, Working Life

GİRİŞ

Hz. Peygamber (s.a.s.) peygamberlik öncesi de dâhil hiçbir zaman mal biriktirme kaygısına girmemiş; çevresine ilgili ve ihtiyaç sahiplerine karşı her zaman duyarlı olmuştur.¹ Resûlullah (s.a.s.) hayatının bir kısmında fakir denilebilecek düzeyde maddi zorluklar yaşasa da haktan ve doğruluktan ayrılmamış, zenginliğe ve rahatlığa eriştiğinde de malını harcama hususunda cimri olmamıştır. Gerek ailesinin gerekse de toplumun ve ümmetinin çıkarlarını gözetmiştir. Resûlullah (s.a.s.) bu hususta “Benim Uhud dağı kadar altınım olsa ondan dağıtmadığım bir miktar yanımda olduğunda üzerinden üç günün geçmesinden hoşnut olmam. Ancak borcum için hazırda tuttuğum hariç.”² buyurmuştur.

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) hayatının anlatıldığı birçok çalışmada, onun ömrünün önemli bir kısmında maddi sıkıntı ve açlık çektiği iddia edilmektedir. Bu iddia aciz ve muhtaç bir peygamber portresi çizmektedir ki bu doğru değildir. Resûlullah (s.a.s.) zaman zaman açlık çekse de bu husus hayatının tamamı için geçerli değildir.³ Hz. Âişe (r.anhâ) Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Medine'ye hicret ettikten sonra üç gün üst üste buğday ekmeği yemediğini söyler.⁴ Bu doğru olmakla birlikte bunun çağın gerçeklerinden kaynaklanan sebepleri bulunmaktadır. İlk sebep olarak Arabistan'da tarım yapılabilir alan çok az olduğundan muhtemelen Medine'ye gelen buğday miktarı yeterli değildi, buğdaya göre arpanın temini daha kolaydı. Burada dikkat çekmemiz gereken diğer bir ayrıntı o dönemde arpa ve buğday ununun, kepeğinden tam manasıyla arındırılmadan elde ediliyor olmasıdır. Bundan dolayı Resûlullah, beyaz buğday ve arpa ekmeği yememiştir. Zira Medine'ye beyaz un yapmaya yarayan

¹ Şemsu'd-Din Ebû Abdullâh Muhammed b. Ahmed b. Osman b. Kaymaz Zehebî, *Târîhü'l İslâm ve Vefeyâtü'l Meşâhîri ve'l A'lâm*, thk. Ömer Abdüsselam et-Tedmûrî (Beyrut: Darü'l Kitâbü'l Arabiyye, 1993), 2/471.

² Ebû Abdullâh Muhammed b. İsmail Buhârî, *Sahîh* (İstanbul: Çağrı Yayınları, ts.), “İstikrâz”, 3; Zehebî, *Târîh*, 2/466.

³ İslam Doğan, *Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Mal Varlığı* (İstanbul: Siyer Yayınları, 2019), 38.

⁴ Ebü'l-Hüseyn Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî Müslim, *Sahîh*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (İstanbul: Çağrı Yayınları, ts.), “Zühd”, 20.

eleğin ancak Hz. Peygamber'in (s.a.s.) vefatından sonra İran, Hz. Ömer (r.a.) döneminde fethedildikten sonra getirilmesidir. Sehl b. Sa'd'ın dediğine göre elek Medine'ye gelmeden önce buğday ve arpayı öğütürerek un haline getiriyorlar, üzerindeki kepekleri üfleyip temizledikten sonra da hamur yapıyorlardı.⁵ Bu rivâyetten de anlaşılacağına göre Resûlullah'ın (s.a.s.) beyaz ekmek yememesinin sebebi o dönem Medine'de eleğin bulunmamasıdır.

1. Nübüvvet Öncesi Hz. Peygamber'in Geçimi

Hz. Peygamber'in hayatını iktisadi yönden nübüvvet öncesi ve sonrası olmak üzere iki başlık altında ele almak konunun daha iyi anlaşılması açısından isabetli olacaktır. Resulullah'ın nafakasını nasıl temin ettiği, geçimini nasıl sağladığı sorusu akla geldiğinde daha çok peygamberlik dönemi ve özellikle de Medine dönemi akla gelir. Çalışmamızda evvela nübüvvet öncesi dönemin ele alınmasının, risâletle birlikte Hz. Peygamber'in (s.a.s.) hayatında ekonomik olarak ne gibi değişiklikler olduğunun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacağını düşünmekteyiz.

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) babası Abdullâh, kendisi doğmadan önce vefat etmişti. O dönem bilindiği gibi babası vefat eden çocuklara mirastan pay verilmiyor, büyük babası (dedesi) hayattaysa büyükbabası, o yoksa da asabesinden diğer yakınları mirasına sahip çıkıyorlardı. Bu düşüncenin zıddına olarak Allâh Resûlü'ne (s.a.s.) babasından bir miktar mal miras kaldığını iddia edenler de vardır. Babasından Hz. Peygamber'e kalan mallar Ümmü Eymen adında bir cariye,⁶ kölesi Şükran⁷ ve onun Bedir'de şehit olan Salih isminde oğlu, beş deve ve bir miktar davardı.⁸ Babasından kendisine ev kaldığına dair bilgi kesin değildir. Bir rivâyete göre Benî Ali mahallesinde yer alan ve doğduğu bu ev ona annesinden miras kalmıştır.⁹ Resûlullah'a (s.a.s.) anne babasından kalan mirasa bakıldığında babası Abdullâh'ın vefat etmeden evvel varlıklı bir insan olmadığı anlaşılmaktadır. Hz. Peygamber'in sütanesi Halîme çocuk

⁵ Buhârî, *Sahîh*, "Eti'me", 23; Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemî Tirmizî, *Câmiü't-Tirmizî* (İstanbul: Çağrı Yayınları, ts.), "Zühd", 38.

⁶ Bünyamin Erul, "Ümmü Eymen", *İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2012), 42/317.

⁷ İbn Sa'd'a göre ise bu kölenin ona babasından kaldığı şüphelidir. Bk. Muhammed b. Sa'd b. Meni' Zühri (230/845) İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*, thk. Ali Muhammed Ömer (Kahire: Mektebe Hancı, 2001/1421), 3/47; Ebu'l Hasen Ali b. Ebi'l Kerem Muhammed b. Muhammed b. Abdülkerîm b. Abdülvahid eş-Şeybânî el-Cezerî (630/1232) İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l Gabe fi Ma'rifeti's Sahâbe*, thk. Ali Muhammed Muavviz (Darü'l Kütübü'l İlmiyye, ts.), 3/4.

⁸ Celal Yeniçeri, *İslam'da Devlet Bütçesi* (Şamil Yayınevi, 1984), 291.

⁹ Ebü'l-Hasen Alî b. Muhammed b. Habîb Basrî Maverdi Maverdi 450/1058, *el-Ahkâmü's-sultaniyye ve'l-vilayâtü'd-diniyye*, thk. Ahmed Mübarek Bağdadi (Kuveyt: Dâru İbn Kuteybe, 1989/1409), 220; Yeniçeri, *Devlet Bütçesi*, 291. Ayrıca bk. Ünal Kiliç, "PEYGAMBERİMİZİN RİSÂLET ÖNCESİ GEÇİM DURUMU", *İSTEM* 4 (01 Aralık 2004), 191.

bulmaya geldiğinde Allâh Resûlü'nü (s.a.s.) almak istememesi bunun bir işareti olarak görülebilir.¹⁰

Resûlullah (s.a.s.) evlendikten sonra ticaret hayatına devam ettiği gibi eşinin ticaretini de onun adına devam ettirmiştir. Risâletten sonra tebliğ işlerinin yanında eşinin ticaretini devam ettirmeye çalışsa da tebliğ faaliyetlerinin yoğunluğu sebebiyle ticari işlerini deruhte edememiştir. Bunun bir sonucu olarak Resûlullah (s.a.s.) hüzün yılı olarak adlandırılan risâletin 10. yılında Hz. Hatîce (r.anhâ) vefat ettiğinde gerek İslâm'ı tebliğ maksadıyla yaptığı harcamalardan gerekse de ambargo yıllarında ticaret yapamamasından dolayı maddi olarak sıkıntı yaşamıştır.¹¹

Annesi Âmine vefat edince miras kalan bu evin yanında ilk eşi Hz. Hatîce'nin vefatından sonra da kendisine Safa ile Merve tepeleri arasında yer alan bir ev ile bir miktar mal miras kalmıştı. Hz. Hatîce, Mekke'nin zenginlerinden biri olduğu halde vahyin başlangıcından vefat ettiği tarihe kadar ki on yıllık zaman diliminde, malı, mülkü tükenme noktasına gelmişti; vefat ettiğinde geride ancak bunları bırakmıştı. Medine'ye hicret ederken Hz. Peygamber'in bıraktığı bu iki evi amcasının oğlu Âkil b. Ebî Tâlib, fırsattan istifade ederek satmış ve parasını yemişti.¹²

Hz. Peygamber (s.a.s.) dedesi vefat ettikten sonra amcası Ebû Tâlib'in yanında kalmaya başlamış, yaşı küçük olsa da amcasının ev ekonomisine katkı sağlamaya çalışmıştı. Sütannesini Halîme'nin yanındayken sürü otlattığı bilinen¹³ Resûlullah (s.a.s.) 12-14 yaşlarındayken Mekke ve çevresinde para karşılığı sürü olatmıştı.¹⁴ Burada kendi ailesinin sürülerinin yanında Mekkelilerin sürülerinin de bulunduğu anlaşılmaktadır.¹⁵

Allâh Resûlü'nün (s.a.s.) hayvan otlattığı yerler arasında Karârit adlı mevki de bulunmaktaydı.¹⁶ Burada geçen Karârit kelimesinin yer ismi olabileceği gibi para birimi olarak kullanıldığını söyleyenler de bulunmaktadır. Mekkelilere göre Kırat dinarın 1/24'ü iken Iraklılara göre ise dinarın 1/20'üne tekabül etmektedir.¹⁷ İbn

¹⁰ Ebû Muhammed Cemaleddin Abdümelik (213/828) İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebevîyye*, thk. Ömer Abdüsselam Tedmirî (Trablus-Şam: Darü'l Kitâbi'l Arabî, 1990), 1/187-188.

¹¹ Gencal Şenyayla, *Müşriklerin, Hz. Peygamber ve Müslümanları Boykota Tabi Tutmaları* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2008), 61.

¹² İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/80; Ahmed b. Yahya b. Cabir b. Davud (279/892) Belazûrî, *Ensâbü'l Eşraf*, thk. Süheyl Zekkar (Beyrut: Darü'l Fikir, 1997), 1/105. Boykot yılları ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Şenyayla, *Müşriklerin, Hz. Peygamber ve Müslümanları Boykota Tabi Tutmaları*, 61.

¹³ İbn Hişâm, *Sîre*, 1/189.

¹⁴ Hüseyin b. Muhammed b. Hasan (ö.990/1582) Diyarbekrî, *Târîhu'l-Hamîs fi Ahvâli Enfâsi nefis* (Beyrut: Müessesetu Şa'ban, ts.), 1/257.

¹⁵ Buhârî, *Sahîh*, "İcâre", 2, "Etime", 50; Müslim, *Sahîh*, "Eşribe", 163; Ebû Abdullâh Muhammed b. Yezid er-Rebei el-Kazvini İbn Mâce, *Sünenu İbn-i Mâce* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992/1413), "Ticarât", 5.

¹⁶ Buhârî, *Sahîh*, "İcarât", 2; İbn Mâce, *Sünen*, "Ticarât", 5.

¹⁷ Ebu'l-Fadl Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el-Mısri b. Manzûr, *Lisânü'l-Arab* (Dârü's Sadr, 1415/1994), 7/375; Ebû't-Tâhir Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb b. Muhammed Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsu'l-Muhîd* (Beyrut, 1986), 2/376.

Hacer'e göre ise Kırat dirhemini 1/16'sına denk gelmektedir.¹⁸ Hz. Peygamber'in (s.a.s.) her bir koyunu bir kırat ücret karşılığında götüğü anlaşılmaktadır.¹⁹

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) daha dokuz veya on iki²⁰ gibi küçük yaşlardan itibaren amcasının yaptığı ticari seferlere katılarak ticarete tecrübe kazandığı bilinmektedir. Bir süre sonra kendi başına ticaret yapsa da sermaye azlığından dolayı genelde küçük çaplı işler yaptığı anlaşılmaktadır. İşte bu iş tecrübesinden ve dürüstlüğünden dolayı o dönem müdârebe²¹ usûlüyle ticaret yapan Hz. Hatîce'nin (r.anhâ) de dikkatini çekmiştir. Onunla toplamda beş defa kuzeye Suriye yönüne ve güneye Yemen tarafına olmak üzere ticaret yapmıştır. Onun adına yaptığı ilk seferi Hubâşe pazarına olmuştur.²²

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) bu seferlerde kendisinin sermaye koymadığı ve kar paylaşımı esasına göre çalıştığı anlaşılmaktadır. Sermaye koymaması kar payının ona cazip gelmesinden ya da yeterli sermayesinin olmamasından kaynaklanabilir. Hz. Hatîce (r.anhâ) adına çıktığı seferlerde ücret olarak beş yaşını geçmiş bir deve²³ veya iki deve²⁴ aldığı rivâyet edilmektedir. Bu seferlerden en karlısının ise Suriye seferi olduğu göze çarpar. Bu Allâh Resûlü'nün (s.a.s.) Suriye'ye ikinci gidişidir ve 25 yaşındadır.²⁵ Sefer öncesi amcası Ebû Tâlib, Hz. Hatîce (r.anhâ) ile konuşmuş ve ücreti iki katına çıkartmıştır.²⁶ Mekke'ye tahmin edilenden daha fazla karla döndüklerinde ise Hz. Hatîce (r.anhâ) vaat ettiği kadar ücret vermiştir.²⁷

Resûlullah (s.a.s.) evlenmeden evvel yaptığı ticaretten ve katıldığı ticari seferlerden –bunun tam manasıyla tespiti zor olsa da- en az altı deve gelir elde ettiği anlaşılmaktadır. Hz. Hatîce'nin (r.anhâ) son ticari seferine katılışından 2 ay 25 gün sonra evlendikleri rivâyet edilmektedir.²⁸ Resûlullah (s.a.s.), Hz. Hatîce ile tanışmalarına vesile olan müdârebe usulü ticaretlerinden kazandığı para ile Hz. Hatîce'nin mehrini ödemişti. Onun için ödediği mehrin yirmi dişi deve veya dört yüz seksen ila beş yüz dirhem gümüş olduğu söylenmektedir. İbn Habib ise el-Muhabber isimli eserinde ödediği mehrin on iki Ukiyye gümüş olduğunu söyler. Hz.

¹⁸ Ebu'l Fadl Ahmed b. Ali b. Muhammed b. Ahmed el Askalânî İbn Hacer, *Fethü'l Bâri Şerhu Sahihi'l Buhârî*, thk. Muhammed Fuad Abdülbâki (Beyrut: Darü'l Ma'rife, 1379), 6/28.

¹⁹ İbn Mâce, *Sünen*, "Ticârât", 5; Ahmed b. Ali b. Abdülkadir Ebu'l Abbas el-Hüseynî el-Abdî Takiyyüddin Makrizi, *İmt'âu'l Esmâ*, thk. Muhammed Abdülhamid en-Nemîsî (Beyrut: Darü'l Kütübi'l İlmiyye, 1999), 1/16.

²⁰ İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/99; Afzalurrahman, *Siret Ansiklopedisi* (İstanbul: İnkılab Yayınları, 1990), 2/271.

²¹ Sermaye-iş ortaklığına Müdârebe denilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bk. Fethi Yıldırım, *Hz. Peygamber Döneminin İktisadi Yapısı* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Doktora, ts.), 95.

²² Makrizi, *İmt'âu'l Esmâ*, 1/16.

²³ Zehebî, *Târih*, 2/161.

²⁴ Afzalurrahman, *Siret Ansiklopedisi*, 2/273.

²⁵ Makrizi, *İmt'âu'l Esmâ*, 1/17.

²⁶ İbn Hişâm, *Sîre*, 1/213; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/107, 130.

²⁷ Afzalurrahman, *Siret Ansiklopedisi*, 2/272.

²⁸ Makrizi, *İmt'âu'l Esmâ*, 1/17.

Peygamber'in bu ticareti sırasında iyi denebilecek bir kazanç elde ettiği anlaşılmaktadır.²⁹

Resûlullah'ın (s.a.s.) peygamberlikten evvel ticaret yaptığı kişilerden bir tanesi de Benî Mahzûm'dan es-Sâib b. Aliy b. Sâib'tir. Onunla olan ortaklığı Hz. Hatîce (r.anhâ) adına yaptığı ticari seferlerden sonradır.³⁰ Celal Yeniçeri ise bu ortaklığın peygamberliğe yakın gerçekleştiğini iddia eder.³¹ Medine'ye hicretten sonra uzun bir müddet onunla görüşmeyen Hz. Peygamber (s.a.s.) Mekke'nin fethinden sonra karşılaştıklarında ona kendisinin iyi bir ortak olduğunu söyleyerek iltifat etmiş ve o günleri yad etmiştir.³²

Hz. Peygamber (s.a.s.) risâlet gelene kadar öz sermayesiyle ticaret yaptığı gibi Hz. Hatîce'nin ticari işlerine de nezaret etmişti.³³ Hz. Peygamber'in hayatında Hz. Hatîce ile evlenmesi ile beraber bir değişim yaşanmış ve fakirlikten kurtularak Peygamberliğin gelişine hatta Hz. Hatîce'nin serveti de dahil ellerindeki İslâm'ı tebliğ için tüketene kadar³⁴ bir nebze olsun rahat bir hayat yaşamıştı.³⁵ Mekke'de iken bu sebeple geçim sıkıntısı çekmemiş, kısmen müreffeh bir hayat yaşamışlardı.³⁶ Eşinin servetine rağmen Resûlullah (s.a.s.), kendi sermayesiyle de ticaret yapmaya devam etmiştir. Ailesini kendi kazandığı para ile geçindirmeye çalışmıştır. O günün Mekke şartlarına göre değerlendirildiğinde kendisinin orta gelirli olduğu söylenebilirdi.³⁷ İslâm'dan önce Arap toplumundaki geleneğe göre kadının malı kendisinin kabul edilirdi.³⁸

Hz. Peygamber (s.a.s.) paylaşmayı seviyordu. O zor durumda olan amcası Ebû Tâlib'in nafaka yükünü azaltmak amacıyla diğer amcası Abbâs ile de istişâre ederek Hz. Ali'yi kendi himayesine almıştı. Hz. Ali bundan sonra Resûlullah'ın (s.a.s.) evinde kaldığı gibi her türlü masrafını da o karşılamıştı. Yapılan bu istişârenin bir neticesi

²⁹ Ebû Ca'fer Muhammed b. Habib İbn Ümeyye b. Amr el-Haşimi el-Bağdadi Ebû Ca'fer Muhammed b. Habib İbn Ümeyye b. Amr el-Haşimi el-Bağdadi (245/860) İbn Habîb, *Kitâbü'l Muhabber* (Beyrut: Âlemü'l Kitâb, ts.), 78; Muhammed Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, çev. Prof. Dr. Salih Tuğ (İstanbul: İrfan Yayınları, 2000), 1/69.

³⁰ Makrizi, *İmt'au'l Esmâ*, 1/16.

³¹ Celal Yeniçeri, *Hazreti Muhammed ve Yaşadığı Hayat : Peygamber, Devlet Başkanı, Aile Reisi* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2015), 221.

³² Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî (275-889) Ebû Dâvûd, *Sünen* (İstanbul: Çağrı Yayınları, ts.), "Edeb", 17; İbn Mâce, *Sünen*, "Ticâret", 63; Zehebî, *Târih*, 2/161.

³³ Adnan Demircan, *Hz Peygamber'in (sas) Ailesi ve Aile Hayatı* (İstanbul: Ufuk Yayınları, 2014), 142.

³⁴ ed-Duhâ 93/8.

³⁵ Buhârî, *Sahîh*, "Câre", 2; Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, 1/49-51.

³⁶ Prof. Dr. Ziya Kazıcı, *Hz. Muhammed'in Aile Hayatı ve Eşleri* (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2012), 98.

³⁷ Demircan, *Hz Peygamber'in (sas) Ailesi*, 142.

³⁸ Sadrettin Gümüş, *Kur'an'a Göre Hz. Muhammed'in (sav) Aile Hayatı* (İstanbul: Ravza Yayınları, ts.), 43.

olarak Hz. Abbâs da ağabeyi Ebû Tâlib'in diğer oğlu olan Hz. Cafer'i himayesine almıştı.³⁹

2. Nübüvvet Sonrası Hz. Peygamber'in Geçimi

Risâlet görevi geldikten sonra Resûlullah (s.a.s.) ticari faaliyetleri bırakmak zorunda kalmış; böyle olunca gelirleri azalmıştı. Hz. Peygamber (s.a.s.) Müslümanların orta hallisi nasıl ve hangi şartlarda yaşamışsa o şekilde yaşamıştı. Müslümanlar sıkıntı çektiklerinde o ve ailesi de sıkıntı çekmişlerdi.⁴⁰ Mekke döneminde Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Ebu'l As b. Reb'i ile evli olan kızı Hz. Zeyneb hariç bütün çocukları, Hz. Hatîce'nin evinde yaşıyorlardı. Bir süre sonra Hz. Osman b. Affan ile evlenen Rukiyye ise kocası ile beraber Habeşistan'a hicret etmişti.⁴¹

Hz. Peygamber (s.a.s.) ve ailesi için dönüm noktalarından bir tanesi Medine'ye hicrettir. Müslümanlar burada kendi devletlerini kurduktan sonra Hz. Peygamber için belirlenen gelir kalemleri savaşlarda elde edilen ganimetlerin beşte biri⁴² ihtiyaçları için tahsis edilen bazı araziler (fedek arazisi gibi) idi. Bunların yanında kendisine verilen hediyeleri de bu kalemler içinde sayabiliriz. Bu gelen hediyeleri ailesinin ihtiyaçları için kullandığı gibi muhtaç Müslümanlara da bunlardan veriyordu. Onun bakmakla yükümlü olduğu kişilere Suffe ehli de dahildi.⁴³ Geçimlerini sağlayabilmek için bir gelirleri olmayan ashâbü's-Suffe'nin geçimiyle bizzat ilgilenen Resûlullah (s.a.s.) kendisine getirilen sadakaların tamamını Suffe ehline gönderdiği gibi, hediyeleri de onlarla paylaşırdı.⁴⁴ Müslümanların maddi durumları düzeline kadar akşamları karınlarını doyurmaları için Ashâbü's-Suffe'den olanları birer ikişer sahâbîlerine taksim ediyordu.⁴⁵ Resûlullah (s.a.s.), Suffe ehline ve diğer fakirlere öncelik veriyordu. Bu sebepten dolayı ailesine çoğu zaman bir şey kalmıyordu. Hayber'in fethinden sonra Medine'de artan refah Peygamber hanesine yansımamıştı. Validelerimizden gelen nafakalarının arttırılması talebini ise Resûlullah (s.a.s.) ümmetinden ihtiyaç sahiplerine öncelik vererek reddediyordu.⁴⁶

Medine'ye hicret eden muhâcirler maddi olarak her şeylerini Mekke'de bırakıp geldiklerinden maddi olarak yeni bir hayata başlamışlardı. Allâh Resûlü (s.a.s.) bu zor

³⁹ Celal Yeniçeri, "Asr-ı Saadet'te Hz. Peygamber'in ve Ailesinin Geçimi", *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet'te İslam* (Ensar Yayınları, 2007), 1/413.

⁴⁰ Celal Yeniçeri, "Asr-ı Saadet'te Hz. Peygamber'in ve Ailesinin Geçimi", *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet'te İslam* (Ensar Yayınları, 2007), 1/413.

⁴¹ Ebû Ebu Amr Yusuf b. Abdullâh b. Muhammed b. Abdilber b. Asım en Nemri el Kurtubî (463/1070) İbn Abdilber, *el-İstîâb fi Marifeti'l Ashab*, thk. Ali Muhammed el-Becâvî (Beyrut: Daru'l Cîl, 1992), 3/1038; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l Gabe*, 7/114 (6924).

⁴² el-Enfâl 8/41.

⁴³ Demircan, *Hz Peygamber'in (sas) Ailesi*, 143.

⁴⁴ Ebû Abdullâh Ahmed b. Muhammed eş-Şeybânî Ahmed b. Hanbel, *Müsnedü Ahmed b. Hanbel* (İstanbul: Çağrı Yayınları, ts.), 2/515; Buhârî, *Sahîh*, "Rikâk", 17.

⁴⁵ Buhârî, *Sahîh*, "Mevâkitü's-Salât", 41; Mustafa Baktır, "Suffe" (İstanbul: TDV, 2009), 37/469.

⁴⁶ İbn Sa'd, *Tabakât*, 10/179-180; Ebû Cafer İbn Cerir Muhammed b. Cerir b. Yezid Taberi, *Câmiü'l-Beyân an Te'vili'l-Kur'an*, thk. Ahmed Muhammed Şakir (y.y.: Müessesetü'r-Risâle, 2000), 20/253.

günleri atlatmak için Mekke'den göçen 186 muhâcir ailesi ile ensâr ailelerini kardeş ilan etmişti. Bu kardeşlik gereği Medineli ensâr evlerini, bahçelerini, işyerlerini; var olan her şeylerini kardeşleri ile paylaşmışlardı. Kardeşlerinin evlerine yerleşen Mekkelî muhâcirler, onların bağ ve bahçelerinde çalıştılar. Abdurrahman b. Avf gibi ticaret ehli olanlar da Medine pazarında ticarete başladılar. Bu durum tam altı buçuk yıl, hicri yedinci yılda vukû bulan Hayber Savaşında büyük ganimetler elde edilene kadar devam etti.⁴⁷

Allâh Resûlü (s.a.s.) bir muhâcir olmasına rağmen ensârlı bir sahâbî ile kardeş olmadı. O kendisine kardeş olarak Hz. Ali'yi seçmişti.⁴⁸ Böyle olmakla birlikte ensâr Hz. Peygamber'in her ihtiyacına koştı ve onu yalnız bırakmadı. Bazı sahâbîler Hz. Peygamber (s.a.s.) ve ailesinin ihtiyaçları için bahçelerinden hurma ağacı tahsis etme yoluna gittiler.⁴⁹ Allâh Resûlü'ne (s.a.s.) hurma ağacı tahsis eden fedakâr sahâbîlerden bir tanesi Enes b. Malik'in annesi Ümmü Süleym idi. O hicretin hemen akabinde Resûlullah (s.a.s.) için hurma ağaçları tahsis etmişti. Hz. Peygamber (s.a.s.) ise bu ağaçları ailesinden biri olarak kabul ettiği ve ilgili âyet⁵⁰ gelene kadar Zeyd b. Muhammed denerek kendisine nispet edilen Hz. Zeyd b. Hârîse'ye ve ailesine tahsis etmişti. Hayber'in fethinden sonra ek gelire kavuşan Hz. Peygamber bu ağaçları Ümmü Süleym'e iade etmişti.⁵¹

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) ailesine destek olma maksadıyla yapılan hurma ağacı tahsisleri H. 4. yılda Kurayzaoğulları ve Nadîroğulları Yahudilerinin arazileri ele geçene kadar devam etti. Bu tarihten sonra ise Hz. Peygamber (s.a.s.) bu tür hediyeleri kabul etmedi.⁵² Allâh Resûlü'ne (s.a.s.) yapılan yardımlar arasında hurma ağacı dışında hayvanlar, pişmiş yemek, süt gibi gıdalar da bulunmaktaydı.⁵³

Hz. Peygamber'e (s.a.s.) yaptığı yardımlarla ön plana çıkan sahâbîlerden bir tanesi Sa'd b. Ubâde idi. O her gün Allâh Resûlü'ne (s.a.s.) bir tabak yemek gönderirdi. Bu yemek de bir gün et, bir gün eritilmiş yağ ve bir gün de içi süt dolu bir tabak olurdu. Hz. Peygamber (s.a.s.) nöbet sistemine göre akşam hangi eşinin hüccresinde ise bu tabak da oraya giderdi. Ayrıca Medine döneminde eşlerine evlenme teklif ederken Sa'd b. Ubâde'nin yemek tabağını da hatırlatmışlardı. Hz. Sa'd gibi Hz. Peygamber'e düzenli yemek yardımı yapan sahâbîler arasında Sa'd b. Mu'âz, Umâre b. Hazm ve Ebû Eyyûb da bulunmaktaydı. Bu sahâbîlerin ortak özelliği evlerinin Hz. Peygamber'in (s.a.s.) evine yakın olmasıydı.⁵⁴ Hz. Sa'd, Peygamber (s.a.s.) ailesine düzenli yemek

⁴⁷ İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/358; Belazûrî, *Ensâbü'l Eşrâf*, 1/319; İbn Habîb, *Muhabber*, 70-71; Yeniçeri, *Devlet Bütçesi*, 399-400.

⁴⁸ İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/358; Belazûrî, *Ensâbü'l Eşrâf*, 1/319; İbn Habîb, *Muhabber*, 70-71.

⁴⁹ Buhârî, *Sahîh*, "Meğâzi", 14; Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, 2/1041.

⁵⁰ el- Ahzâb 33/40

⁵¹ Buhârî, *Sahîh*, "Hibe", 34.

⁵² Buhârî, *Sahîh*, "Cihad", 211.

⁵³ Müslim, *Sahîh*, "Talâk", 20-21; Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, 2/1041.

⁵⁴ İbn Sa'd, *Tabakât*, 10/156.

gönderdiği gibi cömertliği bununla da bitmiyordu. O her akşam Suffe ehlinde seksen kişiye yemek ikram ediyordu.⁵⁵

İslâm'ın devletleştiği Medine döneminde aynı zamanda devlet başkanlığı sıfatını da taşıyan Hz. Peygamber devletten maaş almıyordu. O dönem devletin en önemli gelir kalemlerinden olan ve âyet-i kerimede belirtilen kişi ve zümrelere dağıtılan zekât ve sadaka, Peygamber'e ve ailesine haramdı. Bu haramlık Allâh Resûlü'nün (s.a.s.) akrabaları olan Haşimoğulları ile Muttaliboğullarını da kapsıyordu.⁵⁶ O daha Medine'ye varmadan kendisine ait bu hususiyet bir Yahudinin yanında köle olan Selman-ı Fârisi tarafından denenmişti.⁵⁷ Böyle olmakla birlikte Hz. Peygamber (s.a.s.) sadece Müslümanların hediyelerini kabul etmekte; müşriklerin ve gayr-i müslimlerin hediyelerini geri çevirmekteydi. İyaz b. Hımâr bir deve veya bir at hediye etmek istemişti ki Resûlullah (s.a.s.) ona Müslüman olup olmadığını sormuş o "Hayır" deyince "Bana müşriklerin hediyelerine almam yasaklandı." demiş ve hediyesini geri çevirmişti.⁵⁸ O aynı zamanda bir devlet başkanı da olduğundan gayr-i müslim devlet başkanlarının gönderdiği hediyeleri kabul etmiştir.⁵⁹

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) kendisine Müslümanlardan gelen hediyelerin hiçbirini geri çevirmediği, hepsini kabul ettiği görülür.⁶⁰ Bununla beraber kendisi hediyeyle hediye ile karşılık vermeyi severdi. Bir gün bir bedevi Allâh Resûlü'ne (s.a.s.) genç bir deve hediye edince kendisi de ona altı genç deve hediye etmişti. Bedevi adam ise buna bozulmuş, hediyesine hediye ile karşılık verilmesi hoşuna gitmemişti. Resûlullah (s.a.s.) da "Bundan sonra Kureyşli, Ensârî, Sekafi ve Devsî olmayanlardan hediye kabul etmeyeceğim." demiştir.⁶¹ Allâh Resûlü (s.a.s.) iyiliğe iyilik ile cevap vermeye çalışsa da bazen onun bu sünnetinin yanlış anlaşıldığı görülmektedir. Bunun sebebi, özellikle bedevi muhataplarının cahiliye anlayışından tam olarak sıyrılamamaları ve enaniyet hissiyle Hz. Peygamber'in bu türden nâzikâne davranışlarını yanlış anlamalarından kaynaklanabilir.

Bunun yanında Kur'an-ı Kerîm, zekât dışı gelirlere Resûlullah'ın (s.a.s.) alacağı payı kendisine bırakmayıp bizzat belirlemişti. Zira Allâh Resûlü'ne kalsa bunlardan da pay istemezdi. O dönem devlet başkanları, vergileri kendi adlarına topladıkları gibi devletin malları ve gelirleri üzerinde istedikleri şekilde tasarrufta bulunurlardı. Hal böyle iken İslâm dini yeni bir uygulama ihdas ederek devlet

⁵⁵ Ebu'l Fadl Ahmed b. Ali b. Muhammed b. Ahmed el Askalânî İbn Hacer), *el-İsâbe fi Temyizi's-Sahâbe*, thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd - Ali Muhammed Muavvid (Beyrut: Darü'l Kütüb el İlmiyye, 1415), 2/341. Hz. Peygamber döneminin imkanlarının kısıtlılığı tasavvur edildiğinde bu rivayet bize abartılı gelmiştir.

⁵⁶ Yeniçeri, *Hazreti Muhammed ve Yaşadığı Hayat*, 358; Demircan, *Hz Peygamber'in (sas) Ailesi*, 143.

⁵⁷ İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/86; Yeniçeri, *Devlet Bütçesi*, 358.

⁵⁸ Tirmizî, *Câmi*, "Siyer", 24; Ebû Dâvûd, *Sünen*, "İmari", 35.

⁵⁹ Tirmizî, *Câmi*, "Siyer", 24.

⁶⁰ Süleyman b. Ahmed b. Eyyûb b. Matir el-Lahmî Ebü'l Kâsım Taberânî, *Mu'cemü'l Evsât*, thk. Tarık b. Avzullah b. Muhammed (Kahire: Darü'l Haremeyn, ts.), 5/213 (5116).

⁶¹ Tirmizî, *Câmi*, "Menâkıb", 74; Ebû Dâvûd, *Sünen*, "Büyü", 81.

başkanlarının gelirlerini kendilerinin tayin edemeyeceklerini ilan etmiş oldu. Dört halife döneminde de bu uygulama devam etmiş, Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer'in maaşları sahâbîlerin önde gelenleri tarafından belirlenmişti.⁶²

2.1. Resûlullah'a (s.a.s.) Verilen Ayni Hediyeler

Allâh Resûlü'ne (s.a.s.) gelen hediyeler mal veya eşya olarak gelirdi. Bunlar arasında hayvanlar önemli bir yer tutmaktaydı. Hz. Peygamber'e (s.a.s.) Dahhâk el-Kilâbî tarafından Bürde denilen bir süt devesi hediye edilmişti. Bu deve normal bir devenin iki katı süt vermekteydi. Bu devenin sütü Hz. Peygamber'in (s.a.s.) misafirlerine ikram edilmekteydi.⁶³ Ensârın büyüklerinden olan değerli sahâbî Sa'd b. Ubâde Mehriyye denilen sağmal bir deve göndermişti.⁶⁴ Yine ismi bilinmeyen bir bedevi Allâh Resûlü'ne (s.a.s.) genç bir deve hediye etmişti.⁶⁵ Allâh Resûlü (s.a.s.) Hudeybiye yolundayken Ebvâ'da konakladıkları bir sırada İmâ b. Rahda oğlu Hufaf b. İmâ ile hediye birkaç deve göndermişti. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) ashâbı ile birlikte içmeleri için develere yükleyerek süt de göndermişti.⁶⁶

Resûlullah'a (s.a.s.) hediye edilen hayvanlar arasında atlar önemli bir yer tutmaktaydı. Temîm ed-Dârî, el-Verd isimli bir atı, Benî Kilâb'dan Rabîa b. Ebî el-Berâe, el-Lahîf isimli bir atı Hz. Peygamber'e (s.a.s.) hediye etmişlerdi.⁶⁷ Mukavkıs'ın Resûlullah'a (s.a.s.) gönderdiği bir çok hediye bulunmaktaydı. Bunların arasında Lizâz isimli bir at bulunmaktaydı. Lizâz hızlı bir attı ve Hz. Peygamber (s.a.s.) bu ata beğenerek biniyordu.⁶⁸ Yine heyetler yılında gelen heyetlerden bir tanesi el-Mürvâh isimli bir at hediye etmişti. Bu atın da koşması Hz. Peygamber'in (s.a.s.) hoşuna gitmekteydi.⁶⁹

Allâh Resûlü'ne (s.a.s.) farklı kişiler tarafından katır hediye edilmiştir. Mısır hükümdarı Mukavkıs'ın gönderdiği hediyeler arasında Düldül isimli bir adet katır bulunmaktaydı. Bunun rengi siyah beyazdı. Onun ismini Hz. Peygamber'in (s.a.s.) koyduğu bilinmektedir.⁷⁰ Düldül isimli katırı Ferve b. Amr'ın hediye ettiğini

⁶² Yeniçeri, *Devlet Bütçesi*, 298-300; Yeniçeri, "Asr-ı Saadet'te Hz. Peygamber'in ve Ailesinin Geçimi", 1/418-419.

⁶³ İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/425.

⁶⁴ Muhammed b. Ebi Bekir b. Eyyûb b. Sa'd Şemsuddin b. Kayyim el-Cevziyye, *Zadü'l Meâd fi Hedyi Hayri'l İbâd* (Müessesetü'r Risâle, 1994), 1/135.

⁶⁵ Ebû Dâvûd, *Sünen*, "Büyü", 81; Tirmizî, *Câmi*, "Menâkıb", 74.

⁶⁶ Ebû Abdullâh Muhammed b. Ömer el-Eslemi Vâkîdî, *el-Meğazi*, thk. Marsden Jones (y.y.: Darü'l Kütüb, 1984), 2/577.

⁶⁷ İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/422; Ebû Cafer İbn Cerir Muhammed b. Cerir b. Yezid Taberi, *Tarihi'r-Rüsûl ve'l-Mülûk*, thk. Muhammed Ebu'l Fadl İbrahim (Mısır: Daru'l Marife, ts.), 3/174; Ebu'l Hasen Ali b. Ebi'l Kerem Muhammed b. Muhammed b. Abdülkerîm b. Abdülvahid eş-Şeybânî el-Cezerî İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't Tarih*, thk. Ömeri Abdusselam Tedmuri (Beyrut: Darü'l Kitab, 1417/1997), 2/314.

⁶⁸ İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/422.

⁶⁹ İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/422; Taberi, *Târih*, 3/174; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/314; Diyarbekrî, *Târîhu'l-Hamis*, 2/185.

⁷⁰ İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/422.

söyleyenler bulunmaktadır.⁷¹ Bazı kaynaklarda onun hediye ettiği katırın adının Fidda olduğu söylenir.⁷² Tebük Gazvesi sırasında Eyle hükümdarı olan İbnü'l Almâ bir elçi vasıtasıyla beyaz, dişi bir katırı Resûlullah'a (s.a.s.) hediye etmişti.⁷³ Katır hediye edenler arasında Dumetü'l Cendel Emiri Ükeydir ve Habeş hükümdarı Necâşi Ashame'nin isimleri de geçer.⁷⁴

Hız. Peygamber'e (s.a.s.) sunulan hediyeler arasında eşekler de yer almaktadır. Burada da Mukavkıs'ın ismini görmekteyiz. O Resûlullah'a (s.a.s.) Ufeyr isimli bir eşek hediye etmişti.⁷⁵ Ya'fûr isimli eşiği ise Ferve b. Amr el-Cüzamî hediye etmişti.⁷⁶ Daha önce at hediye edenler arasında ismi geçen İmâ b. Radha'nın hediyelerinde diğerlerinden farklı olarak yüz adet koyun bulunmaktadır. Resûlullah (s.a.s.) bunları ashâbı arasında taksim etmiştir.⁷⁷

Resûlullah'a (s.a.s.) sunulan hediyeler arasında muhtelif hediyeler de bulunmaktaydı. Burada yine Mukavkıs'ın ismini görmekteyiz. O üç adet cübbe göndermişti ki bunlar Kıptî işiydi.⁷⁸ Mukavkıs'ın 20 kat elbise gönderdiği rivâyet edilir.⁷⁹ Dumetü'l Cendel Kralı Ükeydir ipek bir cübbe göndermişti ki bu altın işlemeliydi.⁸⁰ Enes b Malik'in anlattığına göre Kral Zû Yezen 33 erkek deve karşılığında bir hülle almış ve bu hülle de Resûlullah'a (s.a.s.) hediye göndermişti.⁸¹ Sehl b. Sa'd'ın rivâyet ettiğine göre bir kadın kendi elleriyle bir hırka dokumuş ve bu hırkayı da Hız. Peygamber'e hediye etmişti.⁸² Resûlullah (s.a.s.) Müslüman olmayan kralların hediyelerini kabul etmekteydi. Bizans hükümdarı ince ipekten dokunma Müsteka isimli bir kürk hediye etmişti.⁸³ Temim ed-Dârî de elçi olarak geldiğinde altın işlemeli bir kaftan hediye etmişti.⁸⁴ Buhari'nin İbn Müleyke'den aktardığına göre Resûlullah'a (s.a.s.) birçok altın işlemeli ipek kaftan hediye edilmişti. Fakat Hız.

⁷¹ Taberi, *Târih*, 3/174.

⁷² İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/423; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, /315.

⁷³ Buhârî, *Sahîh*, "Cizye", 2, "Hibe", 28.

⁷⁴ Diyarbekrî, *Târîhu'l-Hamîs*, 2/187; Levent Öztürk, "Necâşi", *İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: DİA, 2006), 32/476.

⁷⁵ İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/422; Taberi, *Târih*, 3/174; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/315.

⁷⁶ İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/423; Taberi, *Târih*, 3/174.

⁷⁷ Vâkıdî, *el-Meğazi*, 2/577.

⁷⁸ Diyarbekrî, *Târîhu'l-Hamîs*, 2/62-65.

⁷⁹ Ebü'l-Feth Fethuddin Muhammed b. Muhammed İbn Seyyidünnas İbn Seyyidünnas ö. 734/1334, *Uyunü'l-Eser fî Fünûni'l-Megâzi ve's-Şemâil ve's-Siyer*, thk. Muhammed el-İdü'l-Hatrâvî, Muhyiddin Müstû (Medine: Dârü't-Tüuras, 1992), 2/351.

⁸⁰ Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Yûsuf b. Alî b. Yûsuf Sâlihî 942/1536 Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşad fî Sireti Hayri'l-İbâd*, thk. Ali Hasan Habibe (Kahire: el-Meclisü'l-A'la li's-Şuûni'l-İslâmiyye, 1997/1418), 7/469.

⁸¹ Ebû Muhammed Abdullâh b. Abdurrahman b. Fazl (255/868) Dârimî, *Sünenü'd-Dârimî* (İstanbul: Çağrı Yayınları, ts.), "Siyer", 53; Ebû Dâvûd, *Sünen*, "Libâs", 5.

⁸² İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/390; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşad fî Sireti Hayri'l-İbâd*, 7/479-480.

⁸³ İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/393; Ebû Dâvûd, *Sünen*, "Libas",10; Zehebî, *Târih*, 2/501; Diyarbekrî, *Târîhu'l-Hamîs*, 2/291.

⁸⁴ Muhammed Abdülhay Kettani, *et-Terâtibu'l İdâriyye* (İstanbul: İz Yayıncılık, 1991), 2/59.

Peygamber bunları ashâbı arasında taksim etmişti.⁸⁵ Anlaşılan Resûlullah (s.a.s.) kendisine dünyayı ve içindekileri hatırlatan lüks, pahalı eşyalardan uzak durduğu gibi Kral bir peygamber imajından da sakınıyordu.

Mukavkis ile beraber Hz. Peygamber'in (s.a.s.) en çok hediye aldığı kişilerden biri Necâşî'dir. Onun hediye ettiği eşyalar arasında bir çift siyah mest de bulunmaktadır.⁸⁶ Dihyetü'l Kelbî'nin de bir çift mest hediye ettiği, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) bunu eskitene kadar giydiği rivâyet edilir.⁸⁷ Mukavkis'in hediyeleri arasında cam bir bardak yer almaktaydı.⁸⁸ Mukavkis'in hediyeleri arasında kına boyadanlığı, bir ölçek ayna, fildişi tarak, makas, sürme kalemi, bıçak, bardak ve misvak gibi öz bakım alet ve gereçleri bulunmaktaydı.⁸⁹

Resûlullah (s.a.s.) Medine'ye hicretten hemen sonra Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin evine yerleşmişti. Fakat yer yatağına alışık olmadığı için rahatsız olmuş; bunun üzerine Esad b. Zürâre de ona bir karyola hediye etmişti.⁹⁰ Hz. Peygamber'in (s.a.s.) aldığı hediyeler arasında silahlar da vardı. Halid b. Said Resûlullah'a (s.a.s.) bir adet kılıç⁹¹, Sa'd b. Ubâde de kendisine Uhud'a çıkarken Adb isimli bir kılıç ve Zâtü'l Fudûl isimli bir zırh hediye etmişti.⁹² Bunların yanında Allâh Resûlü'ne (s.a.s.) üzerinde kartal ve koç sureti olan bir kalkan hediye edilmişti.⁹³ Hz. Peygamber'e (s.a.s.) çevre devletlerin başkanlarından özellikle İslâm'ı kabul etmeyen devlet başkanlarından hediyeler gelmesi, Allah Resûlü'nün (s.a.s.) artık önemli siyasi bir figür olarak da kabul edildiğini göstermektedir.

2.2. Resûlullah'a (s.a.s.) Verilen Nakdî Hediyeler

Hz. Peygamber'e (s.a.s.) nadiren de olsa nakdi hediyeler de gelmekteydi. Nakdi hediye gönderenler arasında yine Mukavkis ve Necâşî ön plana çıkmaktadırlar. Mukavkis'in gönderdiği hediyeler arasında dört bin iki yüz elli gram karşılığı bin miskal altın bulunurken,⁹⁴ Necâşî'nin gönderdiği hediyeler arasında bir adet altın yüzük vardı.⁹⁵ Resûlullah (s.a.s.) vefatına yakın kendisine gelen yedi dinar altını hastalığından dolayı hemen dağıtamadığı için çok üzülmüştü.⁹⁶

⁸⁵ Buhârî, *Sahîh*, "Humus", 11, "Libas", 12, "Hibe", 18.

⁸⁶ İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/414.

⁸⁷ Tirmizî, *Câmi*, "Libas", 30.

⁸⁸ İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/417.

⁸⁹ Ebü'l-Ferec Nureddin Ali b. İbrâhim b. Ahmed Halebî Halebî (1044/1635), *İnsânü'l Uyun fî Sireti'l-Emini'l-Ma'mun* (Beyrut: Darü'l Kütübü'l İlmiyye, 1427), 2/417.

⁹⁰ İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zadü'l Meâd*, 1/132.

⁹¹ Halebî, *İnsân*, 3/329.

⁹² Halebî, *İnsân*, 3/513.

⁹³ Zehebî, *Târih*, 2/514.

⁹⁴ Diyarbekrî, *Târîhu'l-Hamîs*, 2/62.

⁹⁵ Ebû Dâvûd, *Sünen*, "Hatem", 8; İbn Mâce, *Sünen*, "Libâs", 40.

⁹⁶ Zehebî, *Târih*, 2/470.

2.3. Hz. Peygamber'e (s.a.s.) Verilen Gayr-i Menkûl Hediyeler

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) nadiren hediye edilenler, gayri menkûl/ taşınmaz mal cinsinden olanlardı. Bunlar arasında en değerlisi Nadîroğullarına mensup bir Yahudi olan Muhayrîk en-Nadrî'nin Müslüman olduktan sonra katıldığı Uhud savaşında yaralanmasının akabinde "Eğer ben ölürsem mallarım Muhammed'indir" diyerek vasiyet ettiği yedi adet bahçedir. Bunların mülkiyeti vefatından sonra Resûlullah'a intikal etmiştir.⁹⁷ Bu bahçelerin isimleri el-Mîseb, es-Safiyye, ed-Delâl, Husnâ, Burka, el-Avâf ve Meşrebetü Ümmü İbrahim'dir.⁹⁸ Sayılan bu yedi bahçe de Nadîroğullarının arazisindeydi ve Resûlullah (s.a.s.) zaman zaman bu bahçelerin hurmalarından yedi.⁹⁹ Resûl-i Ekrem (s.a.s.) ailesinin geçiminin önemli bir kısmını Muhayrîk'in vasiyet yoluyla kendisine bıraktığı bu yedi bahçeden sağlamaktadı.¹⁰⁰ Resûlullah (s.a.s.) Hayber gelirlerinden hanımlarına her yıl kuru hurmadan seksen, arpadan da yirmi vesk olmak üzere toplamda yüz vesk mahsul veriyordu. Bir vesk 60 sa"ya denk geldiğine¹⁰¹ göre Hz. Peygamber'in (s.a.s.) ailesine Hayber gelirlerinden yıllık 24 bin kg hurma ve 4800 kg arpa mahsul ayrılmaktaydı.¹⁰²

2.4. Resûlullah'ın (s.a.s.) Ganimetlerden Payına Düşenler

Allâh Resûlü'nün (s.a.s.) gelir kalemlerinden birini savaşlardan elde edilen ganimetlerin beşte birlik kısmı oluşturmaktaydı. Ganimet sözlükte bir şeyi zorluk çekmeden elde etmek anlamına gelmektedir.¹⁰³ Resûlullah (s.a.s.) bu hususta şöyle buyurmaktadır, "Rızkım, okumun gölgesi altına konulmuştur. Emrime karşı gelene de aşâğılık, küçüklük takdir edilmiştir."¹⁰⁴

Ganimetlerin taksimi ile alakalı evvela Enfâl 8/1 âyet-i kerîmesi daha sonrasında ise aynı surenin 41. âyet-i kerîmesi nâzil olmuştu. Burada Allâh'ın ve Resûlü'nün (s.a.s.) payının 1/5 olduğu, kalan kısmın ise savaşa katılan mücahitlerin olduğu bildirilmiştir. İbn Hacer buradaki beşte birlik kısmın Hz. Peygamber'in (s.a.s.) tasarrufuna bırakıldığını, bu kısmın savaşa katılan mücahitler dışında yer alan tüm ashâbın hakkı olduğunu ifade eder.¹⁰⁵ Resûlullah (s.a.s.), bu kısmı pay eder; bir kısmını Müslümanlara dağıtırken, bir kısmını ise kendi ailesi için harcardı. Ganimetlerin bol olması durumunda ise muhâcirlerin fakirlerine verilir.¹⁰⁶

⁹⁷ Vâkıdî, *el-Meğazi*, 1/263; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/431.

⁹⁸ Vâkıdî, *el-Meğazi*, 1/378; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/432; Maverdi, *el-Ahkâmü's-sultaniyye ve'l-vilayatü'd-diniyye*, 217; İbrahim Hatipoğlu, "Muhayrîk en-Nadrî", *İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Dia, 2006), 31/22.

⁹⁹ İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/432.

¹⁰⁰ Hatipoğlu, "Muhayrîk en-Nadrî", 31/22.

¹⁰¹ Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, 2/986.

¹⁰² Vâkıdî, *el-Meğazi*, 2/693; Müslim, *Sahîh*, "Müsakat", 2.

¹⁰³ Ebi'l Kâsım el-Hüseyn b. Muhammed Râgıb el-İsfehânî, *el-Müfredât fi Garibi'l Kurân*, thk. Safvan Adnan ed-Davudî (Dimeşk-Beyrut: Darü'l Kalem, 1412/1991), 366.

¹⁰⁴ Buhârî, *Sahîh*, "Cihâd", 88.

¹⁰⁵ İbn Hacer, *Fethü'l Bârî*, 7/408.

¹⁰⁶ İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/433.

Savaşlardan sonra ganimetler pay edilmeden evvel komutanın at, silah, cariye gibi ganimet içerisinden istediğini seçme hakkı vardı. Buna da Safî hakkı denilmekteydi. Sözlükte “seçilmiş” anlamına gelmekte olan bu kelime fıkhîta ise ganimetten Resûlullah'ın (s.a.s.) aldığı pay için kullanılmaktadır. Hadis kaynaklarında, ganimetlerden menkûl mallar için Hz. Peygamber'in (s.a.s.) payına Safî denirken, gayr-i menkûl cinsinden ganimetlerden seçip payına ayırdıklarına ise Safâyâ veya Savâfi denilmiştir.¹⁰⁷

Resûlullah (s.a.s.) savaşa katılmasa da komutan olarak ganimetten Safî hakkı bulunmaktaydı. Yalnız Allâh Resûlü (s.a.s.) bizzat katılmadığı seriyyelerdeki payını mücâhitlere bağışlamaktaydı. Sadece ganimetin beşte birinden/humustan payına düşeni alırdı. Ebû Ubeyd, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) ganimetlerden payını üç parçaya ayırır. Bunlar fey, safî hakkı, ganimetin beşte birinden kendi payına düşen kısım ile beraber bir asker olarak kendisine düşen paydır.¹⁰⁸

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) katıldığı gazveler ile bizzat kendisinin katılmadığı seriyyelerde ganimetten kendisine ne kadar pay ayrıldığı kaynaklardaki bilgiler doğrultusunda tespit edilmeye çalışılacaktır. Abdullâh b. Cahş, komutan olduğu seriyyede ilgili âyet-i kerîme inmeden ganimetin beşte birlik kısmını Allâh Resûlü'ne ayırmıştı. Bu taksim daha sonra inen Enfâl 8/41 âyet-i kerîmesinin hükmüne muvâfık olmuştu. Bu seriyyede toplam ganimet 480 dirhem iken Hz. Peygamber'in (s.a.s.) payına 96 dirhem düşmüştü.¹⁰⁹

Hicretin ikinci veya üçüncü yılında gerçekleştiği bilinen Karkaratülküdr Gazvesi'nde 500 deve ele geçirilmiş, humus ayrıldıktan sonra asker başına ikişer deve düşmüştür. Resûlullah'ın (s.a.s.) payına Yâser isimli bir köle düşmüş; Allâh Resûlü de onu azat etmiştir.¹¹⁰

Hicri dördüncü yılda Ebû Seleme b. Abdülesed komutasında gerçekleşen Katan Seriyyesi'nde bol miktarda ganimet elde edildi. Humus ayrıldıktan sonra kalan kısım mücâhitler arasında pay edildi. Rivâyetlere göre sefere katılan her bir askere yedi deve düşmüştü. Sefere katılan ashâbın sayısı yüz elli idi. Buradan toplam bin elli adet deve dağıtıldığı ortaya çıkar ki kılavuzluk eden kişiye de bir miktar verildikten sonra humustan Allâh Resûlü'ne (s.a.s.) düşen pay elli iki deve olmaktadır.¹¹¹

Hicretin beşinci yılında Müreysi Gazvesi düzenlenmiş çok sayıda esirle birlikte iki bin deve, beş bin koyun ele geçirilmişti. Bu seferde ordu yedi yüz kişiden oluşmaktaydı, otuz kişi ise süvari idi. Bu seferde Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Lizâz ve ez-

¹⁰⁷ Ebû Dâvûd, *Sünen*, “İmâre”, 19; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 1: 208; Mehmet Boynukalın, “Safî”, *İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV, 2008), 35/469.

¹⁰⁸ Kâsım b. Sellam el-Herevi el-Ezdi Ebû Ubeyd, *Kitâbü'l-Emvâl*, thk. Muhammed İmâre (Kahire: Dârü's Şürûk, 1989/1409), 75.

¹⁰⁹ Vâkîdî, *el-Meğazi*, 1/17-18; Mehmet Erkal, “Ganimet”, *İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV, 1996), 13/351-354.

¹¹⁰ Vâkîdî, *el-Meğazi*, 1/183; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/28; Hüseyin Algül, “Karkaratülküdr”, *İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV, 2001), 24/498.

¹¹¹ Vâkîdî, *el-Meğazi*, 1/343; Diyarbekrî, *Târîhu'l-Hamîs*, 1/450.

Zarîb isimli iki devesi de bulunmaktaydı. Bundan dolayı asker olarak payı üç hisse olmaktaydı.¹¹² O dönem savaşlarda genel olarak yaya askerlere bir pay ayrılırken, atlı olanlara ise bazen iki bazen de üç pay ayrılmaktaydı. Bu gazvede o dönem genel bir kabul ile bir deve on koyuna denk kabul edildi ve ona göre taksimat yapıldı. Bu hesaba göre Hz. Peygamber'in humusun beşte birinden payı yüz deve veya bin koyun olmaktadır.¹¹³

Benî Kurayza üzerine yapılan seferde ordu üç bin kişiydi ve otuz altı süvari bulunmaktaydı.¹¹⁴ Ganimet olarak bin beş yüz kılıç, üç bin zırh, bin mızrak ve bin beş yüz kalkan ele geçirildi. Burada humus ayrıldıktan sonra diğer hisseler askerler arasında dağıtıldı.¹¹⁵ Hicretin altıncı yılında Kuratâ Seriyyesi olmuştu. Burada yüz elli deve ile üç bin koyun ele geçirilmişti. Savaşa katılan otuz sahâbî bulunmaktaydı. Humus ayrıldıktan sonra geriye kalan kısım taksim edilmişti.¹¹⁶ Burada humusa düşen kısmın doksan deve olması gerekmektedir. Yine aynı yıl Ukkâse b. Mihsan Seriyyesi'ne kırk sahâbî katılmış ve iki yüz deve ele geçirilmişti. Bu ganimetten yani humustan Hz. Peygamber'in (s.a.s.) payına düşen ise sekiz deve olmalıdır.¹¹⁷ Yine bu sene Hz. Ali komutasında Hayber Yahudilerine destek veren Benî Sa'd üzerine bir sefer düzenlendi. Fedek'e düzenlenen seriyvede beş yüz deve ve iki bin koyun ele geçirmişti. Komutan olan Hz. Ali humusu ayırdıktan sonra kalan kısmı mücahitler arasında pay etti.¹¹⁸ Bu rakamlara bakıldığında Hz. Peygamber'in payına düşen kısım iki yüz seksen koyun mukabili olmalıdır.

Müslümanların en çok ganimet elde ettikleri savaşlardan bir tanesi Hayber seferidir. Bu seferde ordu bin dört yüz piyade ve iki yüz atlıdan müteşekkildi.¹¹⁹ Hayberin büyük bir kısmı savaşla ele geçirilmişken bir kısmı da sulh yolu ile ele geçirildi. Burada ele geçirilen ganimetler arasında koyun, eşek, sığır, at, deve gibi çok sayıda hayvan, büyük erzak depoları içerisinde bol miktarda erzak, pek çok ev eşyası, bol miktarda elbise, kumaş, kaftan ve deri ele geçirildi. Ganimetler arasında yüz zırhlı gömlek, dört yüz kılıç, bin mızrak, beş yüz yay ve mancınık gibi askeri teçhizat ele geçirildi.¹²⁰ Bu zikredilenlerin yanında altın bilezik, küpe, mücevherler ve zümrüt gerdanlıklar gibi değerli mücevherler elde edildi.¹²¹ Bu ganimetler pay edilirken evvela humus ayrıldı. Kalan kısım ise askerler arasında pay edildi. Bu savaşta da Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Lizâz, ez-Zarib ve Sekb isimli atları da yer almıştı. Bu savaşta

¹¹² Resûlullah sadece kullandığı ata düşen payı almıştır. Hakkına diğer atlardan düşen dört payı ise mücâhitlere bırakmış; bu şekilde kendisine düşen pay üç olmuştur.

¹¹³ Vâkıdî, *el-Meğazi*, 1/405, 410; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/60.

¹¹⁴ Vâkıdî, *el-Meğazi*, 2/522; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/70.

¹¹⁵ Vâkıdî, *el-Meğazi*, 2/510; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/71.

¹¹⁶ Vâkıdî, *el-Meğazi*, 2/535; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/74; Diyarbekrî, *Târîhu'l-Hamîs*, 2/3; Hüseyin Algül, "Kuratâ Seriyyesi", *İslam Ansiklopedisi*, 2002, 26/431.

¹¹⁷ İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/81; Taberi, *Târih*, 2/640.

¹¹⁸ Vâkıdî, *el-Meğazi*, 2/562-563. Ayrıca bk. Gencal Şenyayla, *Hayatı ve İlk Dönem İslam Toplumundaki Yeri Açısından Hz. Ali* (Konya: Necmettin Erbakan, Doktora, 2016), 160.

¹¹⁹ Vâkıdî, *el-Meğazi*, 2/689; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/104.

¹²⁰ Vâkıdî, *el-Meğazi*, 2/671.

¹²¹ Vâkıdî, *el-Meğazi*, 2/673; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/105-106.

atlara iki süvarisine de bir pay ayırdı. Resûlullah (s.a.s.) kendi bindiği dışında savaşta yer alan atları için hisse almadığından kendisine üç askerlik pay ayrılmıştı.¹²² Bu savaşta Hz. Peygamber'in (s.a.s.) payına düşenler arasında kadife bir elbise de bulunmaktaydı. Bu elbise vefat ettiğiinde kabrinde vücudunun altına serildi.¹²³

Hicretin sekizinci yılında Gâlib b. Abdullâh komutasında amacı, daha önce şehit edilen Beşir b. Sa'd ve arkadaşlarının intikamının alınması olan, iki yüz askerin katıldığı Fedek Seriyyesi düzenlendi. İki taraf arasında çarpışmalar oldu.¹²⁴ Bu sefer sonunda asker başına on deve veya bunun karşılığı olarak yüz koyun düştü.¹²⁵ Bu hesaba göre Hz. Peygamber'in (s.a.s.) payına bin koyun düşmesi gerekmektedir. Hicri sekizinci yılda gerçekleşen ve Ebû Katâde'nin komutan olduğu Hadira Seriyyesi'ne on dört veya on beş asker katılmıştı. Bu seriyyede iki yüz deve ve bin koyun ganimet elde edildi.¹²⁶ Burada humusun beşte biri olarak Hz. Peygamber'in (s.a.s.) payına düşmesi gereken miktar yüz yirmi koyundur.

Mekke'nin fethinden sonra gerçekleşen Huneyn Savaşı, o güne kadar Müslümanların en çok ganimet elde ettikleri savaşı. Büyük bir zafer kazanılmıştı. Müslüman ordusu on iki bin kişiden müteşekkildi.¹²⁷ Bu savaşta altı binden fazla esir, yirmi dört binden fazla deve, kırk bin'den fazla koyun ve dört bin ukiyye, yüz altmış bin dirhem gümüş ele geçirildi.¹²⁸ Piyade askerlere kırk koyun, atlı olanlara kendisi için bir, atı için ise iki toplamda üç hisse verildi. Bu savaşta diğer savaş ganimetlerinin taksiminden farklı olarak Müllefe-i Kulûb'a elli, yüz ve iki yüz develik paylar verildi. Bazılarına ise kırk ukiyye yani bin altı yüz dirhem gümüş verildi. Bu savaşta Hz. Peygamber'in (s.a.s.) payına kumral bir at düşmüştü.¹²⁹

Hicri dokuzuncu yılda yapılan Kutbe b. Âmir komutasındaki Tebâle Seriyyesi'nin neticesinde; katılan her bir askere dört deve veya bunun karşılığı olarak kırk koyun düştü.¹³⁰ Bu sefere yirmi askerin katıldığı düşünüldüğünde Hz. Peygamber'in (s.a.s.) payına dört deve veya kırk koyun düşmesi gerekir. Tebük Seferi sırasında Resûlullah (s.a.s.) Halid b. Velid'i dört yüz kişilik bir birliğin başında Dûmetü'l Cendel meliki Ukeydir'in üzerine gönderdi. Bu sefer neticesinde iki bin deve, sekiz yüz at, dört yüz zırh ve dört yüz mızrak ele geçirildi.¹³¹ Humusa ayrılan pay dört

¹²² Vâkıdî, *el-Meğazi*, 2/680, 688-689; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/102.

¹²³ İbn Hişâm, *Sîre*, 4/315.

¹²⁴ Vâkıdî, *el-Meğazi*, 2/724-725; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/116-117; Hüseyin Algül, "Gâlib b. Abdullâh", 1996, 13/326; Ahmet Önkâl, "Kedîd Seferi", *İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2002), 25/165.

¹²⁵ Vâkıdî, *el-Meğazi*, 2/725; Diyarbekrî, *Târîhu'l-Hamîs*, 2/67.

¹²⁶ Vâkıdî, *el-Meğazi*, 2/778.

¹²⁷ Vâkıdî, *el-Meğazi*, 3/809, 902; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/139,140.

¹²⁸ Vâkıdî, *el-Meğazi*, 3/943; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/141.

¹²⁹ Vâkıdî, *el-Meğazi*, 3/944; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/141; Taberi, *Târîh*, 3/90; Belazûrî, *Ensâbü'l Eşrâf*, 2/112.

¹³⁰ Vâkıdî, *el-Meğazi*, 2/754-755; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/148.

¹³¹ Vâkıdî, *el-Meğazi*, 3/1025; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/152.

yüz deve, yüz altmış at, seksen zırh ve seksen mızraktır. Hz. Peygamber'e düşen payın da bunun beşte biri olması gerekir.

Buraya kadar humustan Resûlullah'a (s.a.s.) düşen paylar zikredildi. Hz. Peygamber (s.a.s.) döneminde vukû bulan gazve ve seriyyeler bunlardan ibaret olmamakla birlikte Hz. Peygamber'in (s.a.s.) payına düşen miktar, rivâyetler üzerinden hesap edebilebildiği kadarıyla verilmiştir. Burada ise gazve ve seriyyelerden Hz. Peygamber'in (s.a.s.) komutan hakkı, Safî olarak payına düşenleri zikredeceğiz.

Büyük Bedir Savaşı'ndan sonra Hz. Peygamber'in (s.a.s.) payına Zülfikâr isimli bir kılıç ile Ebû Cehil'in devesi düşmüştü.¹³² Benî Kaynukâ Gazvesi'nden sonra Hz. Peygamber'e safî hakkı olarak Devha, Beyza ve Ketum veya Safra isimli üç tane yay, Safdiyye veya Suğduyye ve Fidda isimli iki zırh, Kalaî, Bettar ve Hıtf isimli üç kılıç ve üç de mızrak düşmüştü.¹³³ Müreysî Gazvesi'nden sonra Ribâh isimli bir köleyi, Benî Kurayza Gazvesi'nde ise Reyhâne bt. Amr b. Hunafe'yi safî hakkı olarak seçti.¹³⁴ Ebû Seleme'nin komutasında gerçekleşen Katan Seriyyesi'nde Hz. Peygamber'in (s.a.s.) payına bir köle ayrılmıştı.¹³⁵ Hz. Ali komutasında gerçekleşen Benî Sa'd Seriyyesi'nden sonra Hafide isimli sağmal bir deve safî hakkı olarak ayrıldı.¹³⁶

Hayber Savaşı'ndan sonra Hz. Peygamber Safî hakkı olarak kendisine Safiye bt. Huyey b. Ahtab'ı seçmiş ve onu azat ederek de kendisiyle evlenmişti.¹³⁷ Huneyn savaşından sonra ise Resûlullah (s.a.s.) Safî hakkı olarak bir at almıştı.¹³⁸ Hicri sekizinci yılda Hz. Ali komutasındaki bir birlik Menat putunu yıkmak için gönderilmişti. Gassânî meliki Hâris b. Ebû Şemir, Hz. Peygamber'e (s.a.s.) el-Mihzem ve Rasûb isimli iki kılıcı hediye etmiş, Hz. Ali de Medine'ye dönüşünde onun bu hediyelerini getirmişti.¹³⁹ Vakıdî ve İbn Sa'd'a göre ise bu olay Tay kabilesinin üzerine Fûls isimli put yıkılmaya gidildiğinde gerçekleşmişti. Ganimetler arasında Rasûb, el-Mihzem ve el-Yemânî isimli üç kılıç ve üç zırh Safî hakkı olarak Resûlullah'a (s.a.s.) ayrılmıştı.¹⁴⁰

2.5. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Beytûlmâlden Gayrimenkûl Gelirleri

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) gelirleri arasında fey arazileri kapsamında beytûlmâle devredilen arazilerin bir kısmı yer almaktaydı. Resûl-i Ekrem (s.a.s.) fey âyetleri

¹³² Vâkıdî, *el-Meğazi*, I/103.

¹³³ Vâkıdî, *el-Meğazi*, 1/178, 179; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/418-421, 2/27; Taberi, *Târih*, 3/177; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/316.

¹³⁴ Vâkıdî, *el-Meğazi*, 2/521; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/71.

¹³⁵ Vâkıdî, *el-Meğazi*, 1/343; Diyarbekrî, *Târîhu'l-Hamîs*, 1/450.

¹³⁶ Vâkıdî, *el-Meğazi*, 2/563; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/86; Diyarbekrî, *Târîhu'l-Hamîs*, 2/12.

¹³⁷ Ebû Dâvûd, *Sünen*, "İmare", 21; Maverdi, *el-Ahkâmü's-sultaniyye ve'l-vilayatü'd-diniyye*, 218; Aynur Uraler, "Safiyye", *İslam Ansiklopedisi* (İstanbul, 2008), 35/474.

¹³⁸ Belazûrî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 2/112.

¹³⁹ es-Seyyid Mahmûd Şükri Alûsî el-Bağdadî Alûsî, *Bülûğu'l-Ereb fi Ma'rifeti Ahvali'l-Arab*, thk. Mahmut Behcet Eleseriy (Beyrut: Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, ts.), 2/202-203.

¹⁴⁰ Vâkıdî, *el-Meğazi*, 3/988; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/418; Zehebî, *Târih*, 2/512.

kapsamında bu arazilerin gelirlerini istediği yerlere ve kendi ailesinin ihtiyaçlarına harcaıabilirdi.¹⁴¹ Resûlullah'ın (s.a.s.) ailesinin yanında Benî Abdülmüttalib'in de yıllık hurma ve arpa ihtiyaçları fey arazileri kapsamındaki Benî Nadir arazilerinden karşılanmaktaydı.¹⁴² Aynı şekilde Fedek'ten gelen mahsulden de kendisi ve ailesi için harcama yapmaktaydı.¹⁴³ Resûlullah (s.a.s.) Vâdilkurâ'dan fey kapsamında beytümâle devredilen arazilerden büytümâlin hissesini Uzreoğullarına kırk beş bin dinara satmıştı. Bu paranın yarısıyla kendi masraflarını, yarısıyla da ashâb-ı kirâmın işlerini halletmekteydi.¹⁴⁴

3. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Ailesinin Geçimi

Ehl-i beyt "ev halkı" manasına gelir ve ehl-i beyt (ehlü'l-beyt) terkibi evin reisiyle onun eşini, çocuklarını, torunlarını ve yakın akrabalarını kapsar. İslâm'dan önce Arap toplumunda bu terkip kabilenin hâkim ailesini ifade ederken, İslâmî dönemle beraber günümüze kadar Hz. Peygamber'in (s.a.s.) ailesi ve soyu manasına gelen bir terimdir.¹⁴⁵ Hz. Peygamber'in bakmakla yükümlü olduğu geniş bir ailesi vardı. Bunların yeme, içme ve giyim masrafları bir araya geldiğinde önemli bir yekûn tutmaktaydı. Belirli bir geliri ve devletten aldığı sabit bir maaşı olmayan Allâh'ın değerli elçisi (s.a.s.) çoğu zaman onların ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanıyordu. Bunun için zaman zaman borç alıyordu. Örneğin vefat ettiğinde almış olduğu otuz Sa' arpa borcu sebebiyle zırhı bir Yahudi tacirde rehin idi.¹⁴⁶

Enes b. Mâlik yoluyla Hz. Peygamber'den (s.a.s.) bize ulaşan bir rivâyette Ehl-i beytin günlük ihtiyacının ne kadar olduğunu anlamaktayız. Hz. Peygamber (s.a.s.) 1 sa' arpa, 1 sa' buğday ve 1 sa' çavdar'ın peygamber ailesine 1 gün zor yettiğini ifade etmektedir.¹⁴⁷ 1 sa' yaklaşık 2,947 kg olduğuna göre tüketilen bir günlük un 9 kg'a tekâbül etmekteydi. Tabii o günlerde birçok yemeğe de un katıldığı unutulmamalıdır.¹⁴⁸

Resûlullah'ın nafaka yükü oldukça ağırdı. Onun dokuz eşi ile beraber 2 tane de cariyesi bulunmaktaydı. Onların yanında kendisinin bakmakla yükümlü daha birçok fakir Müslüman vardı.¹⁴⁹ Evinde asgari, ailesine yetecek kadar miktarı tuttuğu anlaşılan Allâh Resûlü'nün (s.a.s.) çok sayıda misafiri oluyordu. Bunlara da ikramda bulunuyor, gönüllerini almak için de zaman zaman hediyeler takdim ediyordu. Hz. Peygamber (s.a.s.) hiç zekât mükellefi olmamıştı. Zira eline geçeni kendi ailesine,

¹⁴¹ Vâkıdî, *el-Meğazi*, 1/378,379; Ebû Ubeyd, *Kitâbü'l-Emvâl*, 76; Müslim, *Sahîh*, "Cihad", 48; Maverdi, *el-Ahkâmü's-sultaniyye ve'l-vilayatü'd-diniyye*, 217.

¹⁴² Vâkıdî, *el-Meğazi*, 1/378.

¹⁴³ Taberi, *Târih*, 2: 302; Maverdi, *el-Ahkâmü's-sultaniyye ve'l-vilayatü'd-diniyye*, 219.

¹⁴⁴ Maverdi, *el-Ahkâmü's-sultaniyye ve'l-vilayatü'd-diniyye*, 219.

¹⁴⁵ Mustafa Öz, "Ehl-i Beyt", *İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Dia, 1994), 10/498.

¹⁴⁶ Buhârî, *Sahîh*, "Büyü", 14; Ebu'l Hasan Nuriddin Ali b. Ebi bekir b. Süleyman Heysemî, *Mecmü'z-Zevâid ve Menba'ü'l Fevâid*, thk. Hüsâmüddin el-Kudusî (Kahire: Mektebetü'l Kudusî, 1994), 3/123, (4681), 4/50, (6149).

¹⁴⁷ Buhârî, *Sahîh*, "Büyü", 14.

¹⁴⁸ Yeniçeri, "Asr-ı Saadet'te Hz. Peygamber'in ve Ailesinin Geçimi", 1/422.

¹⁴⁹ Buhârî, *Sahîh*, "Bey", 14.

ihtiyaç sahibi fakirlere ve misafirlere ikram etmekte kullanıyordu. Kurban bayramı geldiğinde de elinde hayvan varsa onlardan kesiyor, yoksa da satın alarak kurban vazifesini eda ediyordu.¹⁵⁰

Allâh Resûlü'nün (s.a.s.) Medine'nin meralarında otlayan ve ailesinin ihtiyaçlarını karşıladığı develeri ve keçileri olduğu rivâyet edilir. İbn Sa'd yaptığı bir alıntıda Hz. Peygamber'in (s.a.s.) yedi ila yirmi arasında devesinin, yedi adet de keçisinin olduğunu söyler. Hatta bunlardan yedi süt deveyi Nabt pazarından bizzat kendisinin aldığı ifade eder. Bu sürülere bir ara baskın yapılmış; sürünün çobanı da öldürülmüştü. Bu baskını yapanlar daha sonra yakalanmış ve cezalandırılmışlardı.¹⁵¹ Başka bir rivâyette ise İbn Sa'd, bu sürülerin Allâh Resûlü'ne (s.a.s.) ait olmayıp zekat malı olduklarını söyler.¹⁵² Şâyet ikinci rivâyet doğru ise Hz. Peygamber ailesinin sayılan bu hayvanlardan istifade etmeleri mümkün değildir. Bu takdirde hayvanların sütleri fakirlere dağıtılıyor olmalıdır.

Konuyla ilgili diğer rivâyete göre ise bu hayvanları otlatan Ümmü Eymen'dir. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) eşlerinden olan Ümmü Seleme'ye göre, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) sürüsü, kendileri kardeş olan iki kölesi Hind ve Esmâ tarafından el-Cemmâ isimli merada günaşırı otlatılıyordu. Akşamları eve dönen hayvanların sütleri sağılır, Hz. Peygamber'in misafirlerine; sabahları ise Resûlullah'ın (s.a.s.) eşlerine ikram edilirdi.

Ümmü Seleme, Allâh Resûlü'nün (s.a.s.) yedi keçisi ile beraber meralarda otlayan bir deve sürüsünden bahseder. Bunların otlatıldıkları yerler ise farklıdır. Develeri Zi'l Cedr denilen ormanlık merada otlatılmakta ve sütleri akşamları kendilerine getirilmektedir. Bu bölgeye el-Cevvâniye de denilmekteydi. Resûlullah'ın (s.a.s.) develerinden bir tanesinin bol süt verdiği rivâyet edilir. Ümmü Seleme'nin dediğine göre ehl-i beytin geçiminin önemli bir kısmı bu develer ve onlardan sağılan süt ile karşılanmaktaydı.¹⁵³

Resûlullah'ın (s.a.s.) şefkat, merhamet ve cömertliği herkesi kapsamaktaydı. Abdullâh b. Abbas'ın belirttiğine göre o, insanların en cömertiydi. Onun cömertliği nihaî nokta olarak kabul edilirdi.¹⁵⁴ Kendisinden bir şey istendiğinde verir olmadığında ise vaat ederdi.¹⁵⁵ Cömertiğinden dolayı aile hayatında, evinde sıkıntılar ile karşılaşmaktaydı. Hz. Hatice (r.anhâ) ilk vahiy geldiğinde kendisinin bu yönünü "Sen fakirleri doyurursun, misafire ikram edersin ve halka yardım edersin." sözleriyle vurgulamıştı.¹⁵⁶

¹⁵⁰ Yeniçeri, "Asr-ı Saadet'te Hz. Peygamber'in ve Ailesinin Geçimi", 1/422.

¹⁵¹ İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/177-178.

¹⁵² İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/177-178; Buhârî, *Sahîh*, "Zekat", 69; Tirmizî, *Câmi*, "Tıbb", 6.

¹⁵³ Vâkîdî, *el-Meğazi*, 3/571-573.

¹⁵⁴ Kettani, *et-Terâtibu'l İdâriyye*, 2/59.

¹⁵⁵ Müslim, *Sahîh*, "Fedâil", 56.

¹⁵⁶ Zehebi, *Târih*, 2/118.

Allâh Resûlü (s.a.s.) tevazu insanıydı. O'nun sürekli yaptığı dualardan bir tanesi de "Allâhım! Beni miskin olarak yaşat, beni miskin olarak öldür ve kıyâmet gününde de beni miskinlerle beraber haşreyle." şeklindeydi. Neden böyle dua ettiğini soranlara ise "Dünyada miskin/fakir olarak yaşayanlar, zengin olarak yaşayanlara göre kırk küsur sene önce cennete girerler." diyerek cevap veriyordu.¹⁵⁷ O sırada yanında bulunan değerli eşi Hz. Âişe'ye ise miskinleri sevmesini ve onları kendisine yakın tutmasını tavsiye ediyor ve bu şekilde Allâh'ın kendisini kurbiyete mazhar kılacağını söylüyordu.¹⁵⁸

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) aile fertleri azami iktisat ile hayatlarını idame ettirmeye çalışıyorlardı. Resûlullah (s.a.s.) eline geçenleri çoğu zaman ihtiyaç sahiplerine kullandığı için kendi ailesi zaman zaman sıkıntılar yaşamaktaydı. Öyle ki ehl-i beyt'in fertlerinin Hz. Peygamber'in vefatına kadar üç gün üst üste buğday ekmeği yemediği,¹⁵⁹ bazı dönemler evlerinde ocak yanmayıp yemek pişmediği olurdu. Bu sürenin üç hilal müddetini bulduğu da olmaktaydı.¹⁶⁰ Hz. Âişe bunu bir hadiste şu şekilde ifade eder, "Biz, hilâle bakardık ve ilk hilâlden sonra ikincisi, ondan sonra da üçüncüsü gelirdi. Yine de Resûlullah'ın (s.a.s.) ocağında ateş yanmazdı!" demişti. Hz. Urve b. Zübeyr ona bu süre boyunca ne yiyip ne içtiklerini sorunca iki siyah demişti. İki siyahtan kasıt hurma ve su idi.¹⁶¹

Bir gün Resûlullah (s.a.s.) Hz. Âişe'nin yanına gittiğinde elinde gümüştan yüzükler görmüştü. Gördüğünden hoşlanmadığını eşinin bakışlarından anlayan Hz. Âişe, bunları sadece eşinin hoşuna gider diye takmıştı. Ama Hz. Peygamber (s.a.s.) bunların zekâtını verip vermediğini sordu. "Hayır" cevabını alınca da "Cehennem olarak sana bu yeter." buyurdu.¹⁶² Hz. Âişe'nin elinde bulunan gümüşler zekât miktarı kadar olmasa da Hz. Peygamber (s.a.s.) eşlerinden de kendisi gibi zâhidâne bir hayat yaşamalarını bekliyordu.

Resûlullah'ın (s.a.s.) evinde zâhidâne bir yaşam esastı ve buna uymayan her bir davranış Allâh'ın Resûlü'nü (s.a.s.) rahatsız ediyordu. Hayber Savaşı'ndan sonra Resûlullah'a (s.a.s.) bir miktar et hediye edilmişti. Hz. Peygamber (s.a.s.) de eşleri arasında bu eti eşit bir şekilde pay etmişti. Ezvâc-ı tâhirât Medine'de refah seviyesinin hayata yansıdığını görmüşler az da olsa bir beklentiye girmişlerdi. Hz. Zeyneb bint Cahş validemiz kendisine gönderilen payı küçümsemiş, beğenmemişti. Hz. Peygamber (s.a.s.) iki defa onun payını arttırma yoluna gitse de Hz. Zeyneb ikna

¹⁵⁷ Heysemî, *Mecmû'z-Zevâid*, 10/262, (17906).

¹⁵⁸ Tirmizî, *Câmi*, "Zühd", 37.

¹⁵⁹ Buhârî, *Sahîh*, "Et'ime", 73; Müslim, *Sahîh*, "Zühd", 20; İbn Mâce, *Sünen*, "Et'ime", 48. Bunun yoklukla alakası olduğu gibi o dönem Medine'de eleğin daha bulunmamasından kaynaklandığını belirtmiştik.

¹⁶⁰ Buhârî, *Sahîh*, "Rikâk", 17; "Hibe", 1.

¹⁶¹ Buhârî, *Sahîh*, "Rikâk", 17, "Hibe", 1; Müslim, *Sahîh*, "Zühd", "Rikâk", 28.

¹⁶² Ebû Dâvûd, *Sünen*, "Zekât", 3; Ebû Abdullâh el-Hâkim Muhammed b. Abdullâh b. Muhammed b. Hamdeviyye b. Nu'aym b. el-Hükmü'd Dabiy et-Tahmânî en-Nisabûrî el Maruf bi ibni'l Bey' Hâkim, *el-Müstedrek 'ale es-Sahihayn*, thk. Mustafa Abdulkadir Atâ (Beirut: Darü'l Kitâb, 1410/2005), 1/547 (1437).

olmamıştı. Allâh Resûlü (s.a.s.) de bu olaydan sonra eşlerinden uzaklaşmış ve onlara bir ay (29 gün) yaklaşmamıştı.¹⁶³

SONUÇ

Resûlullah (s.a.s.) soylu bir aileden gelmesine rağmen doğmadan önce babasını, altı yaşındayken de annesini kaybetmişti. Onlardan zengin bir miras kalmamasından dolayı amcasının yanında maddi sıkıntılar içinde büyümüştü. Bu süreçte sorumluluk duygusu yaşıtlarına göre üst düzeyde olduğundan amcasının ekonomik durumuna katkıda bulunmak için çobanlık yapmış, onun ticaretine yardım etmişti.

Hız Hatice (r.anhâ) ile evlenmesi onun hayatında maddi, manevi bir dönüm noktası olmuştur. Eşinin ticâretini yürüttüğü halde onun malına karışmamaya gayret etse de Peygamberliğin vazife yükünün ağırlığından dolayı ticari faaliyetlerini yürütemediğinden eşinin imkanlarından istifade ettiği anlaşılmaktadır. Ambargo yılları Hız Peygamber'in (s.a.s.) ailesi için zorlu geçmiş, ellerindeki herşeyi kendi ihtiyaçları ve Müslümanların ihtiyaçları için kullanmışlardır.

Resûlullah'ın (s.a.s.) ve ailesinin sadaka yemesi haramdı. Medine hayatının bir dönemine bakıldığında Hız Peygamber'in (s.a.s.) hediyelerle ve ganimet gelirleriyle geçimini sağlamaya çalıştığını görürüz. Resûlullah'ın (s.a.s.) Medine hayatını Hayber Savaşı öncesi ve sonrası diye ikiye ayırabiliriz. Bu savaşta elde edilen ganimetlerle Medine'de refah seviyesi yükselmiş, Hız Peygamber'in (s.a.s.) hanesine de bir nebze olsun bu refah yansımıştır. Resûlullah'ın (s.a.s.) Hayber'in fethine kadar kendisine tahsis edilen hediye hurma ağaçlarını kabul etse de bu savaştan sonra sahiplerine bu ağaçları iade ettiğini görürüz.

Allâh Resûlü'ne (s.a.s.) birçok kişi hediye takdim etmişti. Bunlar arasında Mukavkis ve Necâsî gibi devlet başkanlarının da isimlerini görürüz. Onlar altın ve mücevherden kölelere, hayvanlara, elbiselere kadar birçok hediye göndermişlerdir. Resûlullah (s.a.s.) gerek devlet başkanlarından gelenlerin gerekse de onların dışında başkalarının sunduğu hediyelerin çok azını kendisi kullanmıştır. Hediye edilen köleleri azat etmiş, eşyaları uygun gördüğü kişilere hediye etmiş, hayvanları da yine kendi ihtiyaçları ve Müslümanların ihtiyaçları için kullanmıştır.

¹⁶³ Ebû Abdullâh el-Asbahi el-Himyeri Mâlik b. Enes, *el-Muvattâ* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981), "Talâk", 19; Buhârî, *Sahîh*, "Talâk", 21; Ebi'l Hasan Ali b. Ahmed el-Vâhidi en-Nîsabûrî Vâhidi, *Esbâbû'n Nüzûl en-Nâsîh ve'l-Mensûh* (Beyrut: 'Alemü'l-Kütüb, ts.), 54; Cevad Ali, *el-Mufasssal fî Tarihi'l Arab Kable'l İslâm* (Bağdat: Bağdat Üniversitesi, 1992), 5/551; Hayrettin Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2001), 1/373; Cevad Ali, *el-Mufasssal*, 5/551; Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, 1/373. İla olarak bilinen bu hadise Hız Peygamber'in (s.a.s.) aile hayatında önemli bir dönüm noktasıdır. Bu olayın bir değil birkaç sebebi sayılır. Bunlar arasında bal şerbeti hadisesi, Hız Hafsa'nın Hız Peygamber'in sırrını ifşa etmesi ve hanımlarının mevcut imkanları beğenmeyerek daha fazla nafaka talep etmeleri gibi sebepler sayılabilir. Ayrıntılı bilgi için bk. Ahmet Acarlıoğlu, *Hız Peygamber (s.a.s.) Döneminde Aile Hayatı* (İstanbul: Siyer Yayınları, 2019), 305.

Resûlullah'ın (s.a.s.) gelirleri hediyeler dışında menkûl ve gayr-i menkûl ganîmet malları ile safî hakkı olarak payına düşenlerdir. Medine döneminin başından sonuna kadar Hz. Peygamber'in (s.a.s.) payına serîyye ve gazvelerden düşenleri aktardık. Hz. Peygamber (s.a.s.), payına düşenleri kendisi kullansaydı; Müslümanların en zengini olur, onlar arasında en müreffeh hayatı yaşayabilirdi. Fakat vefat ettiğinde zırhı bir Yahudi tacirde rehindi. Resûlullah'ın (s.a.s.) ümmetinin ihtiyaçlarına öncelik verdiği, kendi ihtiyaçları için ise sabrettiğini görmekteyiz. Bunu davranışı eşlerinden de beklemiş, ezvâc-ı tâhirâtın son derece sıradan olan isteklerini dahi zaman zaman reddetmiş, bu noktada onlardan kendisi gibi zâhidâne bir hayat yaşamalarını beklemiştir.

KAYNAKÇA

- Acarlıoğlu, Ahmet. *Hız. Peygamber (s.a.s.) Döneminde Aile Hayatı*, İstanbul: Siyer Yayınları, 2019.
- Afzalurrahman. *Siret Ansiklopedisi*. İstanbul: İnkılab Yayınları, 1990.
- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdullâh Ahmed b. Muhammed eş-Şeybânî. *Müsnedü Ahmed b. Hanbel*. 6 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, ts.
- Algül, Hüseyin. "Gâlib b. Abdullâh". *İslam Ansiklopedisi*. 13/327. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1996.
- Algül, Hüseyin. "Karkaratülküdr". *İslam Ansiklopedisi*. 24/498. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2001.
- Algül, Hüseyin. "Kuratâ Serîyyesi". *İslam Ansiklopedisi*. 26/431. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2002.
- Alûsî, es-Seyyid Mahmûd Şükri Alûsî el-Bağdadî. *Bülûğu'l Ereb fi Ma'rifeti Ahvali'l Arab*. thk. Mahmut Behcet el-Eseri. 3 Cilt. Beyrut: Daru'l Kütübü'l İlmiyye, ts.
- Baktır, Mustafa. "Suffe". *İslam Ansiklopedisi*. 37/469-470. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2009.
- Belazûrî, Ahmed b. Yahya b. Cabir b. Davud. *Ensâbü'l Eşraf*. thk. Süheyl Zekkar. 13 Cilt. Beyrut: Daru'l Fikir, 1997.
- Boynukalın, Mehmet. "Saff". *İslam Ansiklopedisi*. 35/469-470. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2008.
- Buhârî, Ebû Abdullâh Muhammed b. İsmail. *Sahîh*. 8 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, ts.
- Cevad Ali. *el-Mufasssal fi Tarihi'l Arab Kable'l İslâm*. 10 Cilt. Bağdat: Bağdat Üniversitesi, 1992.
- Dârimî, Ebû Muhammed Abdullâh b. Abdurrahman b. Fazl. *Sünenü'd-Dârimî*. 2 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, ts.
- Demircan, Adnan. *Hız Peygamber'in (s.a.s.) Ailesi ve Aile Hayatı*. İstanbul: Ufuk Yayınları, 2014.
- Diyarbekrî, Hüseyin b. Muhammed b. Hasan (ö.990/1582). *Târîhu'l-Hamîs fi Ahvâli Enfâsi nefis*. 2 Cilt. Beyrut: Müessesetu Şa'ban, ts.

- Doğan, İslam. *Hız. Peygamber'in (s.a.s.) Mal Varlığı*. İstanbul: Siyer Yayınları, 1. Basım, 2019.
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî. *Sünen*. 5 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, ts.
- Ebû Ubeyd, Kâsım b. Sellam el-Herevi el-Ezdi. *Kitâbü'l-Emvâl*. thk. Muhemmed İmâre. Kahire: Dârü's Şürûk, 1989/1409.
- Erkal, Mehmet. "Ganimet". *İslam Ansiklopedisi*. 13/351-354. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1996.
- Erul, Bünyamin. "Ümmü Eymen". *İslam Ansiklopedisi*. 42/317. İstanbul:Türkiye Diyanet Vakfı, 2012.
- Fethi Yıldırım. *Hız. Peygamber Döneminin İktisadi Yapısı*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Doktora, 2018.
- Fîrûzâbâdî, Ebû't-Tâhir Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb b. Muhammed. *el-Kâmûsu'l-Muhît*. Beyrut, 1986.
- Gümüş, Sadrettin. *Kur'ân'a Göre Hız. Muhammed'in (sav) Aile Hayatı*. İstanbul: Ravza Yayınları, ts.
- Hâkim, Ebû Abdullâh Muhammed b. Abdullâh b. Muhammed b. Hamdeviyye b. Nu'aym b. el-Hükmü'd Dabiy et-Tahmânî en-Nisabûrî. *el-Müstedrek 'ale's Sahihayn*. thk. Mustafa Abdulkadir Atâ. Beyrut: Darü'l Kitâb, 1410/2005.
- Halebî, Ebû'l-Ferec Nureddin Ali b. İbrâhim b. Ahmed Halebî. *İnsânü'l Uyûn fî Sireti'l-Emini'l-Ma'mûn*. Beyrut: Darü'l Kütübi'l İlmiyye, 2. Basım, 1427.
- Hamidullah, Muhammed. *İslâm Peygamberi*. çev. Salih Tuğ. 2 Cilt. İstanbul: İrfan Yayınları, 4. Basım, 2000.
- Hatipoğlu, İbrahim. "Muhayrik en-Nadrî". *İslam Ansiklopedisi*. 31/22. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2006.
- Heysemî, Ebul Hasan Nuriddin Ali b. Ebi bekir b. Süleyman (807/1404). *Mecmû'z-Zevâid ve Menba'ü'l Fevâid*. thk. Hüsâmüddin el-Kudûsî. Kahire: Mektebetü'l Kudûsî, 1994.
- İbn Abdilber, Ebû Amr Yusuf b. Abdullâh b. Muhammed b. Abdilber b. Asım en Nemri el Kurtubî (463/1070). *el-İstîâb fî Marifeti'l Ashab*. thk. Ali Muhammed el-Becâvî. Beyrut: Darü'l Cîl, 1992.
- İbn Habîb, Ebû Ca'fer Muhammed b. Habib İbn Ümeyye b. Amr el-Haşimi el-Bağdadi. *Kitâbü'l Muhabber*. Beyrut: Âlemü'l Kitâb, ts.
- İbn Hacer, Ebu'l Fadl Ahmed b. Ali b. Muhammed b. Ahmed el Askalânî. *el-İsâbe fî Temyizi's-Sahâbe*. thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd - Ali Muhammed Muavvid. Beyrut: Darü'l Kütübi'l İlmiyye, 1415/1997.
- İbn Hacer, Ebu'l Fadl Ahmed b. Ali b. Muhammed b. Ahmed el Askalânî. *Fethü'l Bârî Şerhu Sahihi'l Buhârî*. thk. Muhammed Fuad Abdülbâki. Beyrut: Darü'l Ma'rife, 1379.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Cemaleddin Abdülmelik. *es-Sîretü'n-Nebevîyye*. thk. Ömer Abdüsselam Tedmirî. 4 Cilt. Trablus-Şam: Darü'l Kitâbi'l Arabî, 1990.

- İbn Kayyim el-Cevziyye, Muhammed b. Ebi Bekir b. Eyyûb b. Sa'd Şemsuddin b. Kayyim el-Cevziyye. *Zadû'l Meâd fî Hedyi Hayri'l İbâd*. Müessesetü'r Risâle, 1994.
- İbn Mâce, Ebû Abdullâh Muhammed b. Yezid er-Rebei el-Kazvini. *Sünenu İbn-i Mâce*. 2 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992/1413.
- İbn Sa'd, Muhammed b. Sa'd b. Meni' Zühri. *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*. thk. Ali Muhammed Ömer. 10 Cilt. Kahire: Mektebe Hancı, 1421/2001.
- İbn Seyyidünnas, Ebü'l-Feth Fethuddin Muhammed b. Muhammed İbn Seyyidünnas. *Uyunü'l-Eser fî Fünûni'l-Megâzi ve's-Şemâil ve's-Siyer*. thk. Muhammed el-İdü'l-Hatrâvî, Muhyiddin Müstû. Medine: Dârü't-Türas, 1992.
- İbnü'l-Esîr, Ebu'l Hasen Ali b. Ebi'l Kerem Muhammed b. Muhammed b. Abdülkerîm b. Abdülvahid eş-Şeybânî el-Cezerî. *el-Kâmil fî't Tarih*. thk. Ömer Abdusselam Tedmûrî. Beyrut: Darü'l Kitab, 1417/1997.
- İbnü'l-Esîr, Ebu'l Hasen Ali b. Ebi'l Kerem Muhammed b. Muhammed b. Abdülkerîm b. Abdülvahid eş-Şeybânî el-Cezerî. *Üsdü'l Gâbe fî Ma'rifeti's Sahâbe*. thk. Ali Muhammed Muavviz. y.y.: Darü'l Kütübü'l İlmiyye, ts.
- İbnü'l-Manzûr, Ebu'l-Fadl Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el-Mısırî. *Lisânü'l-Arab*. y.y.: Dâru's Sadr, 1415/1994.
- Karaman, Hayrettin. *Mukayeseli İslâm Hukuku*. İstanbul: İz Yayıncılık, 7. Basım, 2001.
- Kazıcı, Ziya. *Hız. Muhammed'in Aile Hayatı ve Eşleri*. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 6. Basım, 2012.
- Kettânî, Muhammed Abdülhay. *et-Terâtibu'l İdâriyye*. İstanbul: İz Yayıncılık, 1991.
- Kiliç, Ünal. "Peygamberimizin Risâlet Öncesi Geçim Durumu". *İSTEM* 4 (01 Aralık 2004), 189-200.
- Makrizî, Ahmed b. Ali b. Abdülkadir Ebu'l Abbas el-Hüseynî el-Abdî Takiyyüddin. *İmt'âu'l Esmâ*. thk. Muhammed Abdülhamid en-Nemîsî. Beyrut: Darü'l Kütübü'l İlmiyye, 1999.
- Mâlik b. Enes, Ebû Abdullâh el-Asbahi el-Himyeri. *el-Muvattâ*. 2 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.
- Maverdî, Ebü'l-Hasen Alî b. Muhammed b. Habîb Basrî Maverdi. *el-Ahkâmü's-sultaniyye ve'l-vilayatü'd-diniyye*. thk. Ahmed Mübarek Bağdadi. Kuveyt: Dâru İbn-i Kuteybe, 1989/1409.
- Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî. *Sahîh*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. İstanbul: Çağrı Yayınları, ts.
- Önkâl, Ahmet. "Kedîd Seferi". *İslam Ansiklopedisi*. 25/165. İstanbul:Türkiye Diyanet Vakfı, 2002.
- Öz, Mustafa. "Ehl-i Beyt". *İslam Ansiklopedisi*. 10/498-501. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1994.
- Öztürk, Levent. "Necâşi". *İslam Ansiklopedisi*. 32/476. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2006.

- Râgıb el-İsfahânî, Ebi'l Kâsım el-Hüseyn b. Muhammed. *el-Müfredât fî Garibi'l Kur'ân*. thk. Safvân Adnân ed-Davûdî. Beyrut: Darü'l Kalem, 1412/1991.
- Şâmî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Yûsuf b. Alî b. Yûsuf Sâlihî. *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşad fî Sireti Hayri'l-İbâd*. thk. Ali Hasan Habîbe. Kahire: el-Meclisü'l-A'la li'ş-Şuûni'l-İslâmiyye, 1997/1418.
- Şenyayla, Gencal. *Hayatı ve İlk Dönem İslam Toplumundaki Yeri Açısından Hz. Ali*. Konya: Necmettin Erbakan, Doktora, 2016.
- Şenyayla, Gencal. *Müşriklerin, Hz. Peygamber ve Müslümanları Boykota Tabi Tutmaları*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2008.
- Taberânî, Süleyman b. Ahmed b. Eyyûb b. Matir el-Lahmî Ebü'l Kâsım (360/970). *Mu'cemü'l Evsât*. thk. Tarık b. Avzullah b. Muhammed. Kahire: Darü'l Haremeyn, ts.
- Taberî, Ebû Cafer İbn Cerîr Muhammed b. Cerîr b. Yezid. *Câmiü'l-Beyân an Te'vili'l-Kur'an*. thk. Ahmed Muhammed Şakir. y.y.: Müessesetü'r-Risâle, 2000.
- Taberî, Ebû Cafer İbn Cerîr Muhammed b. Cerîr b. Yezid, 310/923. *Tarihi'r-Rüsûl ve'l-Mülûk*. thk. Muhammed Ebu'l Fadl İbrahim. Mısır: Darü'l Marife, 2. Basım, ts.
- Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemi. *Câmiü't-Tirmizî*. 8 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, ts.
- Uraler, Aynur. "Safiyye". *İslam Ansiklopedisi*. 35/474-475. İstanbul: Türkiye Dyanet Vakfı, 2008.
- Vâhidi, Ebi'l Hasan Ali b. Ahmed el-Vâhidi en-Nîsabûrî. *Esbâbü'n Nüzûl en-Nâsîh ve'l-Mensûh*. Beyrut: 'Alemü'l-Kütüb, ts.
- Vâkîdî, Ebû Abdullâh Muhammed b. Ömer el-Eslemi (207/823). *el-Meğazi*. thk. Marsden Jones. 3 Cilt. Darü'l Kütüb, 3. Basım, 1984.
- Yeniçeri, Celal. "Asr-ı Saadet'te Hz. Peygamber'in ve Ailesinin Geçimi". *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet'te İslam*. Ensar Yayınları, 2. Basım, 2007.
- Yeniçeri, Celal. *Hazreti Muhammed ve Yaşadığı Hayat : Peygamber, Devlet Başkanı, Aile Reisi*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2015.
- Yeniçeri, Celal. *İslam'da Devlet Bütçesi*. Şamil Yayınevi, 1984.
- Zehebî, Şemsu'd Din Ebu Abdullâh Muhammed b. Ahmed b. Osman b. Kaymaz (748/1347). *Târîhü'l İslâm ve Vefeyâtü'l Meşâhîri ve'l A'lâm*. thk. Ömer Abdüsselam et-Tedmûrî. Beyrut: Darü'l Kitabü'l Arabiyye, 1993.